

teletr egészen megtelt templom, s onnan nagy menet vonult ki a 13 vértanu kivégzési helyére, hol alkalmi beszéd és hazafias énekek zengése közt rőtta le a község és kegyelet nemes adóját. Arad városa egyébiránt már régen készül, hogy a kegyeletet másként is lerója, hiszen emléksobrot emelve a vértanúknak. Eddig azonban csak 42,000 forint gyűlt össze e célra s utóbbi időben egészen megakadtak a gyűjtések. Most tehát, a gyásznap évfordulója alkalmából, Atzél Péter, mint a szoborbizottság elnöke, azt az indítványt tette, hogy a gyűjtésekre nem kell tovább számolni, s mivel az összeg nem elég oly szoborműre, minőt a hősök megérdemelnének, tehát egy mauzóleum építendő, hol a tisztelt hamvakat elhelyezék. Az indítvány nem keltett kedvező viszhangot, s az Aradon megjelenő „Alföld”-ben Chorin Ferencz (volt országgyűlési képviselő) szóval föl emelve, hathatósan sürgetve az erősebb gyűjtést, s az országosan megindítandó adakozást. Többi közt azt is indítványozza, hogy egy sorjátságokra kérjenek a kormánytól engedélyt.

** (Egy szabadsághős emléke.) N.-Várad városa emléktáblával jelölte meg a házat, melyben Nagy Sándor, volt honvédtábornok, ifjúsága egy részét töltötte. Az emlék leleplezése szobatra volt kitűzve.

** (A Liszt-jubiläum.) Liszt művészi pályának 50-éves jubiläumát nov. 8—10 napjain ülik meg, s művészi, irodalmi körökben, sőt Pestváros részéről is nagyban folyának az előkészületek. Lesz fáklyás menet, nagy hangverseny, melyben Liszt zeneműveit adják elő, és lesz lakoma, megtisztelő ajándék átnyújtása stb. A város által az ünnepély programjának összerkesztésében működő bizottság pedig többiközött azt ajánlja: hogy a város az ünnepély emlékére három alapítványt (mindegyiket kétézáz forinttal) tegyen, magukat a zene, kivált pedig a magyar zene tanulásában kitüntetett növendékek számára, mely ösztöndíjakat, a mig él, Liszt, azután pedig a zene-akadémiai tanárok javaslata szerint a város osztáná ki; az előkelő zeneművészek fogadására és megvendégelésére ezerötzszáz forint utalványozandó; végül számos tagból irata kiállítását kellene összeállítani ez ünnepélyre.

** (Műpártolás.) A vallás és közoktatási miniszter tudvalevőleg körlevelet intézett a magyar főpapsághoz, melyben annak figyelmét a magyar festészek által Bécsben kiállított művekre irányozta. Eddig csak egy műpártoló akadt főpapságunk körében: Samassa egri érsek, ki Ligeti „Phöniciái sirok,” Székely „Apácza”-ja és Kratzmannak „Bocsássátok hozzám a kincsinyeket” című képe iránt látszik érdeklődni.

× (Egy elkésett kiállítási tárgy.) Szász Zsigmond pesti műasztalos pár hét előtt az iparegyesület több tagjának egy női ékszekrényt mutatott be, melyet a bécsi kiállításra szándékozott fölküldeni. A szekrény tulajdonképen még az 1867. évi párisi kiállításra volt szánva, Szász ur azonban azt akkora közbejött körülmények miatt nem készítette el, és azzal a mostani kiállításról is elkésett. A szekrény bágyadtra hagyott ébenfából készült, melyből ragyogó vonalokként emelkednek ki a legnagyobb szabotossággal berakott sárga rézlemezek. A nagy tükörajtó felső ivezete két oldalt a legtisztább kivitelű korynthi oszlopokra van támasztva. A szekrény tetején közepén egy Iris fej, két sarkán vázák ékítik. Az egész mű egyszerű, minden pretensiót kerülő elegantiával és tisztult izléssel van készítve. Különösen bámulatra ragadja az embert azon szabotosság, melylyel az anyag szász meg száz darabkája kivált az oszlopok rovátkáiban és a rosettekben úgy vannak összeillesztve, hogy azokon a leggyakorlottabb szem sem veheti észre a rovást, és az egész szekrény faragványaival együtt egy darabból öntöttnek tetszik. E finom összeállítási ügyesség, úgy látszik, különös forceját képezi Szász asztalosnak, mert a kecskeméti kiállításán is megtréfálta több tárgyával a leg-

taszaltabb jurorokat, kik a különönmű fából összerakott asztaltáblák különböző színeimester-ségeknak tartották. A csinos mű jelenleg a budapesti iparegyesület helyiségében van kiállítva s méltán megérdemli, hogy minél többen megtekintsék s derék készítőjének neve minél szélesebb körben váljék ismerőssé.

† (Halalozások.) A tud. akadémiának halottja van: **Dorner József**, a pesti evang. gymnasium derék tanára s tud. akadémiá levelező tagja, okt. 9-én elhunyt. Mind a tanügy, mind pedig a tudományosság munkás, ernyedetlen buzgalmu s tanulmányokban gazdag férfit vesztett benne. — E hó 7-én elhunyt Budán **Ráth Péter**, a főváros egyik ismert és köztiszteletben élt polgára, 67 éves korában. A boldogult az 1865—68-iki országgyűlésen Budaváros képviselője volt, s ezenkívül is sok tevékenységet tanusított a közügyek iránt, részint mint budai városi képviselő, részint mint a közegészségügyi tanács tagja, s a budapesti gyógyszerész-testület elnöke. — Miskolczon szept. utolsó napján **Kiss József** ügyvéd halt meg, ki a városnak egykor főjegyzője, majd főbírói hivatalát is viselte, s a hely. hitv. egyháznak segédgodnoka volt. — Még a következő halalozási esetek felől értesültünk: **Nécsey Bálint** nyitrai kanonok, 64 éves korában. — **Buttinger József**, kecskeméti gyógyszerész 72 éves korában. — **Kasali Imre**, Szeged alsóvárosának veterán elemi tanítója, 62 éves korában. A tanítói pályán 40 évig működött, s ebből 33 évet töltött Szegeden.

A külföld általánosabban ismert halottjai közt van: **Landseer Edwin**, az angol festők egyik kitünősége, ki főképen mint állatkép festő volt nagy híré; 70 éves korában, Londonban halt meg. — Az újabb francia regényirodalom egyik gyorsan híre jutott írója: **Gaboriau Emil** meghalt Párisban alig 32 éves korában. A sensations regényeket művelte, de több izléssel, mint például a „szörnyű” Ponson du Terrail. Műveiből vagy kettő magyarra is le van fordítva. — Bécsben **Burger** báró hunyt el a napokban, ki Schmerling miniszteriumában tengerészeti miniszter volt. E tárczának első és utolsó osztrák minisztere hunyt el benne.

Nemzeti színház.

Péntek, okt. 3. „Hamlet, ádn királyfi.” Szomorujáték 5 felv. Irta Shakespeare; ford. Arany J.
Sombát, okt. 4. „A Hugonották.” Opera 4 felv. Zenéjét szerette Meyerbeer.
Vasárnap, okt. 5. „A betyár kendője.” Népszimű 4 felv. Irta Abonyi Lajos.
Hétfő, okt. 6. „A szép Diego.” Vigjáték 3 felv. Irta Moreto; ford. Beksis G.
Kedd, okt. 7. „Erráni.” Opera 4 felv. Zenéjét szerette Verdi.
Szerda, okt. 8. „Giboyer fia.” Szimű 5 felv. Irta Augier E; ford. Csáthy.
Csütörtök, okt. 9. „Mignon.” Opera 3 felv. Zenéjét szerette Thomas A. (Hauck k. a. fölleptéül)

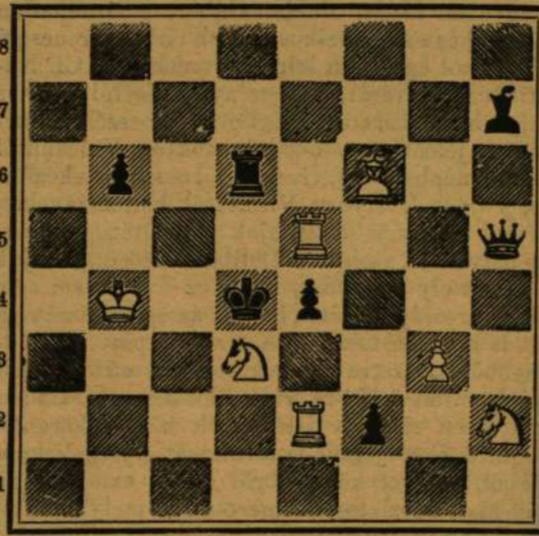
Szerkesztői mondanivaló.

— B. P. „Ne bocsáss meg.” Jól indul s elég jól is megy, egészen az utolsó strófiáig, a mely aztán egy tres bombasztal pukkasztja szét a csinos bumörököt. A másik (Nem merek rágondolni) még gyöngyösb, semmi sincs benne.
— A dalnok fegyvere. Régi eszme. A kidolgozásban semmi új; s hosszúra is van nyújtva. A nyelv sem megy itt-ott erőltetés nélkül. Nem közölhető.
— G. Gy. Mi bájolóbb. Nem válik be. Szász meg száz szerelmes vers elmondta már ugyanazt, szebben, jobban.
— Miskolcz. A „Válasz”-nak minden pártatlanság mellett sem volna kiadható, mert senki sem érti, a ki a másik verset nem olvasta; élvezni pedig még az sem élvezheti, mert az olyan kifejezés, mint: „ne légy balek” másutt megjárhatja, de a műszak birodalmában nem az a tónus.
— „Egy sir.” A kép, mely a versekben van, olyan, a mit „non sens”-nek szoktak nevezni, t. i. képtelen. Három halott van egy sirba temetve s a költő is abba a sirba vágyik. A három halott: a hit, remény és szeretet s ezek a költő szívébe vannak eltemetve s a költő is oda ohaajt temetkezni. Ugy-e képtelen kép?
— Budapest Z. K. Ennyi gondnal és fáradsággal jobb verset is fordíthatott volna. Ez nem érdemli meg, hogy kijavítgassa. Fordítson helyette jó verset jó költőtől. A cikket várjuk.

— Csikszereda. M. A kis elbeszélés sem tárgyánál, sem előadásánál fogva nem méltó a közlésre. Javítás sem tené használható. Magán levélben válaszolni minden küldeményre lehetetlen, mert akkor a szerkesztőség akár örökké magánleveleket és bírálatokat irogathatna.
— T. Ujlak. Olyan közlemények már nem ilyen általános ismeretterjesztő lapba illenek, minő a „V. U.”, hanem a gazdasági szaklapokba, melyekben csakugyan föl is található.

SAKKJÁTÉK.

723-ik sz. f. Szerényi Bélától (Pesten.) Sötét.

Világos indul s a harmadik lépésére mattot mond.

A 718-ik számú feladvány megfejtése.

(Pap Dezsőtől Miskolczon.) VII. Söt. 1. Fa7—b6 stb. Helyesen fejtették meg: Veszprémben: Fülöp József. — Gelsen: Gleisinger Zsigmond. — Sárospatakon: Gérecz Károly. — Debreczenben: Zagya Imre. — Sziget-Csépén: Mayer Károly. — Gyöngyösön: Csarjány Károly. — A pesti sakk-kör.

Előfizetési felhívás

VASÁRNAPI UJSÁG és Politikai Ujdonságok

1873-ik évi október—decemberi folyamára.

Szeptember hó végével az évnegyedes előfizetések ideje lejárván, tisztelettel föl hívjuk előfizetőinket, hogy előfizetéseiket mielőbb megújítani sziveskedjenek, hogy a lap küldésében fennakadás ne történjék.

Előfizetési feltételek:

A Vasárnapi Ujság és Politikai Ujdonságok együtt:
Évnegyedre (október—december). 3 frt — kr.
Csupán a Vasárnapi Ujság:
Évnegyedre (október—december). 2 frt — kr.
Csupán a Politikai Ujdonságok:
Évnegyedre (október—december). 1 frt 50 kr.
Egyes előfizetések legzélszerűben postai utalványval eszközölhetőek.
Pest, szeptember-hó 1873.
A Vasárnapi Ujság és P. Ujdonságok kiadó-hivatala (Pest, egyetem-utca 4. sz. a.)

TARTALOM.

Mazurancs Iván (arckép). — Az ábrándozó. — A hét akol (folyt.). — A létérti harc. — Kotrógépek a fővárosi Dunaszabályozásnál (képpel). — Az amerikai lég-hajózsok (képpel). — Kazinczy Ferencz fogsági naplója (folyt.). — Utazás a Kaukázusban. — Magyarország statisztikája a bécsi kiállításon. — Khinai tanulók vizsgálja (képpel). — Egyveleg. — Tárhá: Irodalom és művészet. — Közintézetek, egyletek. — Egyház és iskola. — Mi újság? — Nemzeti színház. — Szerkesztői mondanivaló. — Sakkjáték. — Heti-naptár.
Felelős szerkesztő: Nagy Miklós (L. magyar-utca 21. sz.)

Előfizetési feltételek: a Vasárnapi Ujság és Politikai Ujdonságok együtt: Egész évre 12 ft. — Félévre 6 ft.

Csupán a Vasárnapi Ujság: Egész évre 8 ft. Félévre 4 ft. — Csupán a Politikai Ujdonságok: Egész évre 6 ft. — Félévre 3 ft.

Hirdetési díjak, a Vasárnapi Ujság és Politikai Ujdonságokat illetőleg: Egy négyszer használt postar. vagy annak helye, egyszeri iktatásnál 10 krajczárba; háromszori vagy többeszeri iktatásnál sak 7 krajczárba számítatik. — Kiadó-hivatalunk számára hirdetményeket elfogad Bécsben: Oppelik Alajos, Wollzeile Nr. 22. és Haasenstein és Vogler, Wallischgasse Nr. 10. — Bélyegdíj, külön minden iktatás után 30 kr.

Reclus Elysée.

Hazánk barátai a külföldön nemcsak egy irányban szaporodnak. Nemcsak nemzetiségi és politikai küzdelmeink, nemcsak irodalmunk fejlődése vonják magukra a külföld figyelmét: a tudományos kutatásoknak is színhelye kezd lenni hazánk. Valóban, a természet annyi kincselét ajándékozta meg földünket, annyi nevezetességet halmozott föl hegyeink és völgyeink között, hogy a tudomány s a természet-kezvelet egyaránt gazdag táplálatot találhatnak a Kárpátok aljában, a négy folyó mentén s Erdély havasai közt. A vasuti közlekedés nemcsak megnyitotta hazánk kapuit a világ előtt, hanem napról napra könnyebbé teszi a hozzájárulhatást minden, eddig még oly félreeső részbe is.

Mai számunkban a külföld egyik hírneves tudósának a földrajz terén, Reclus Elysée-nak szenteljük a lap első oldalát, ki — mint a napi lapok is említették, — tudományos czéloból utazott hazánkba s De Gerando Attila hazánkfával, kinek tollából az alábbi életrajzot veszszük, hegyes vidékeinken, jelesen az erdélyi déli havasokon huzamosb időt töltött földrajzi s természettani vizsgálatokkal.

Olvásóinkat kétségkívül érdekelní fogja a derék francia tudós életrajza.

Reclus Elysaeus 1830. márczius 15-kén született, Sainte-Foy-la-Grande nevű helységben (mintegy 8 mérföldnyire Bordeauxtól keletre), a hajdani Gascogne-ban, a bor, jó kedv, elméség és bátorság e klaszszikus földjén, IV. Henrik és Montaigne hazájában. Atyja, szigoru protestáns lelkész, rideg vallásos szellemenben nevelte számos gyermekeit, még neveiket is a bibliából vette; Elysaeust már nyolcz éves korában a héber nyelv tanulására kényszerítette; de csak azt érte el tulságos buzgóságával, hogy gyermekei minden dogmát félre vetettek, a mint eszmélni kezdtek.

Reclus több országban végezte tanulását, és e körülmény bizonyosan befolyt arra,

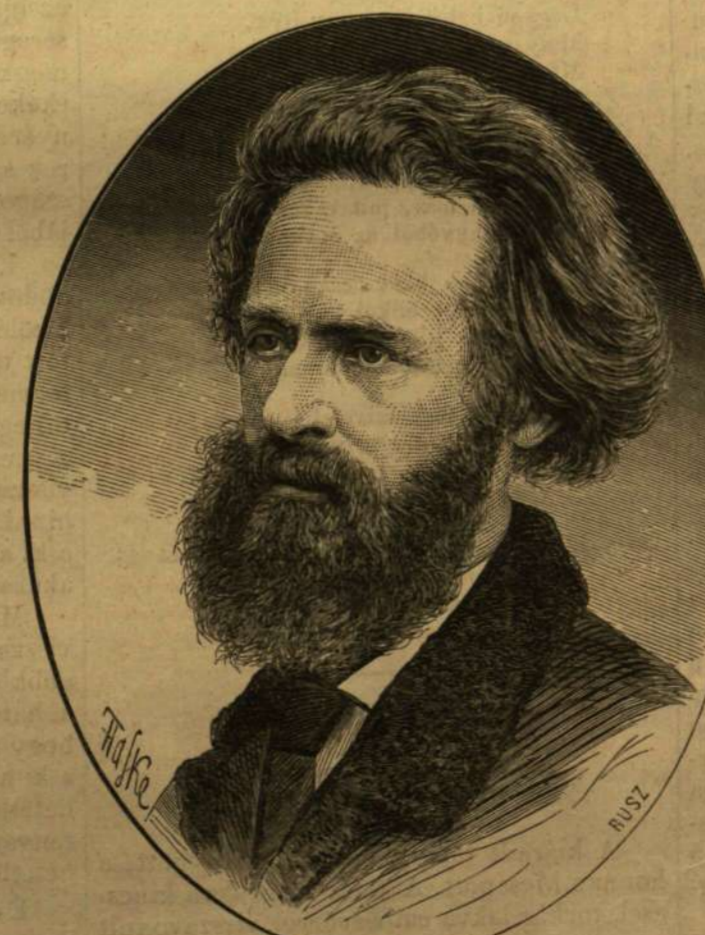
hogy a szükértelmű hazafiság elvei helyett, az általános testvériség érzetét foglalja szívébe, mely a föld minden népeit átkarolja. Reclus egyik jellemvonása, hogy világpolgár. Sokan ezt rosz néven veszik neki; de e tévedése, vagy érdeme, (a mint veszszük) a tudomány terén nagy biztosíték állításai valóságá mellett, és különös tenkintélyt ad szavának.

Egy másik szenvedély, mely igen ifju korában támadt már föl benne, az igazság után való sovárgás. Vannak lelkek, akiknek

bűnök) bűnök maradnak előttük mind végig. E kevéssé élelmes természetének köszönhető Reclus, hogy alig husz éves korában azon számos francziák sorába került, kiket az 1851-diki államcsin számkivetett hazájokból.

Legelőbb Angliába ment át, és kenyérkeresethez fogott. Minthogy nagyon vonzódt a természethez, leginkább tetszett volt neki, gyermekkorától fogva, a földmivelési pálya, s mivel bírt már e szakban elméleti ismeretekkel, sikerült egy oly egyén mellett nyerni alkalmazást, ki néhány irlandi nagybirtokos terjedelmes jószágai felügyelését vezette. Ebben az állásban ismerkedett meg Reclus jelenlegi társadalmi rendszerünk egyik legiszonyubb kinövésével; látta a nyomort, melyben tengődnek a szerencsétlen irlandi parasztok, mig a föld birtokosai más vidéken költik el, pazar fényűzésben, a néptől nagy bajjal, kegyetlen tisztek utján kiszajtol filléreket. Reclus igazságszerető lelke megérthette akkor, hogy a társadalom mostani alakja nem lehet végleges; legalább nem szűnt meg azóta buzgón érdeklődni az új eszmékért és kísérletekért, melyekkel segíteni akarnának társadalmi helyzetünk aggasztó nehézségein. Csak önzetlen tiszta érzés vitte rá, hogy az Internacionale-ba lépjen.

Szabadelvűsége miatt hamar kiesett az ifju gyakornok feljebbvaló kegyéből; leginkább azt vetették szemére, hogy nem olvasta a bibliát: igyekezete nem volt képes megbocsátatni bűnét, el kelle távoznia. Amerikába ment; mikor New-York rakpartjára lépett, néhány frank képezte összes vagyonát. De csakhamar akadt kereset. Ege francia gazdasági teendőkkel bizta meg a nyugoti államokban levő birtokai körül; s ennek a kildetésnek köszönhető Reclus, hogy az Egyesült-Államok nagy részével megismerkedett, miután azokat keresztül-kasul összejárta. Nehány év mulva Uj-Granadában találjuk az ifju utast. Ezen állam

RECLUS ELYSÉE.

HETI NAPTÁR.

Hónapi-és Heti nap	Katholikus és protestáns naptár	Görög-orosz naptár	Izraeliták naptára	N a p				H o l d								
				hossza	kél	nyug.	nyug.	hossza	kél	nyug.	nyug.					
12 Vasár	E 19 Olvas. ün.	E 18 Szeráf.	30 6 18 Gerg.	21 Pálm. ün.	199	11	6	15	5	17	93	56	9	25	1	41
13 Hétfő	Kálmán	Kálmán	22 Gyól. ün.	200	10	6	16	5	16	106	0	10	28	2	28	
14 Kedd	Kaliszta püsp.	Szerencs	23 Törv. ün.	201	10	6	17	5	14	118	38	11	35	3	2	
15 Szerd.	Terézia	Tori	24	202	9	6	19	5	13	180	29	regg.	3	31		
16 Csüt.	Gál, Flórent	Flórent	25 Ahsalon	203	9	6	20	5	10	142	24	0	42	3	52	
17 Pént.	Hedvig	Hedvig	26	204	8	6	23	5	8	154	17	1	50	4	10	
18 Szom	Lukács ev.	Lukács	6 Tamásapát.	27 S. Noa	205	8	6	23	5	7	166	46	2	56	4	25

Hold változása. ● Ujhold 21-én 11. 3 perczkor déli 12 óra után.

kormányán ingyen osztogatott földeket azoknak, a kik ajánlkoztak, hogy megmivelik. Így lett Reclus, három szövetséges társával, nagy birtok tulajdonosa, Dél-Amerika egyik legregebbes vidékén. Számtalan kaland után, jól kezdett megindulni gazdagsága, amíg a ház rájött, s egy évi kinlódás után arra kényszerítette, hogy hazájába visszatérjen, 1857-ben. Itt, lemondván a földmivelésről, kénytelen volt azon foglalatosságot használni kenyérkeresetül, melyet, mint a legkedvesebbet előtte, pihenési óráinak szánt volt. Mindig szenvedélylél szerezte volt a földíratot, és hánytvetett élete alatt folytonosan tágitotta e tudományban ismereteit, soha sem gondolván arra, hogy azokból valaha hasznot húzzon. De most engednie kelle a szükségnek. Tanárságot vállalt. Később tudományos dolgozatoknak adta magát s annyira kitünt azokkal, hogy élélhete tollából; így vált belőle Franciaország legtekintélyesebb írói egyike a földismertetés terén. Különösen magára vonta a figyelmet a „Revue des deux Mondes“ és a „Tour du Monde“ nevű folyóiratokban, s néhány külön megjelent utazási könyv által: „Guide à Londres“ (1860), „Voyage à la Sierra-Nevada de Sainte-Marthe“ (1861), „Villes d'hiver de la Méditerranée“ (1864). Eme nagy munkáinak: „Dictionnaire des Communes de France“ („Franciaország községeinek szótára“) nagy becsü bevezetést irt.

De fő műve Reclusnak „La Terre,“ („A föld“) című könyve, mely 1868-ban jelent meg Hachette könyvkereskedésében, gyönyörűen kiállítva. Két nagy kötetben a legérdekesebben van összegyűjtve minden ismeret, mely földünkre nézve szerzetett egész mostanig. Előbb úgy van leírva földünk, mint *égi test*; aztán *sárazföldjei és tengerei* ellentétéből eredő *sajátságai*; vannak földterítve; a szárazföld *lapályai és hegyei* kerülnek azután vizsgálat alá; a harmadik rész a *vizek keringése* címét viseli; itt számtalan észleletre találunk a folyókat illetőleg, valamint a havasokról is, ezen gyönyörű tüneményről, mely annyi ezer utast von minden évben Svájc hegyei közé. Végre a *földalatti erők* leírása következik, és itt foglal helyt a tűzőkádó hegyek nagy kérdése is. Itt végződik az első kötet, mely 820 nagy 8-adrét lapból áll; 234 szép metszvény van a nyomtatásban elszórva és hozzájuk még külön 24 nagy színes metszvény járul, valódi remek művek a maguk nemében.

Látjuk, hogy e munka, tárgyára nézve, a híres *Kozmos* egy részével azonos és annál érdekesebb, mivel némely már Humboldt nál előforduló kérdést sokkal bővebben és a tudomány óriási haladásai fölhasználásával tárgyalván, azokat egészen új világításban tünteti elő, és korunk színvonalára emeli.

A második kötet legelőbb a tengerrel foglalkozik; 271 lapot szánt annak, minek a „Kozmos“ 17 lapot szentelt. Azután azon másik oceán, melynek fenekén mi élünk, a *levegő* van leírva, s a benne előforduló tünemények. A harmadik részben a föld *florája és faunája* (növény és állatvilága) van ismertetve, végre az *ember*, mint egyszerű lakója a földnek és azután, mint ura, és munkássága által átalakítója. A második kötet 345 lapra terjed, és 207 metszvénye van a szövegben, 27 a szövegen kívül.

Ezen adatok gyűjtése végett magához Reclus-hez fordultunk volt, és élete legujabb eseményeire nézve nem lesz érdektelen feleletét közölni:

„Mint hogy a Vasárnapi Ujság szerkesztőjémeltnak tartja, hogy velem foglalkozzék, tudassa vele, hogy a Dictionnaire des Contemporains-ben egy kis jegyzék van rólam; a mint emlékszem, a tények és számok helye-

sen vannak adva. Csak azt kellene hozzá tenni, hogy elég szerencsétlen voltam Páris azon pártjairól sorában lenni, kik városokat átadni látták a poroszoknak ügyetlen tábornokok által. Elmondhatja azt is, hogy én egyike voltam azon *communeux* vagy *communard*-oknak, kik Versailles ellen vették az azon jogukat, hogy maguk válaszdék tisztviselőiket és megtartsák fegyvereiket, mit megérdemelték volt. Foglyul esvén (április 14-kén*) és Satory-ba, később a ponton-okra szállítva, egymásután vagy tíz fogházba vitettem; végre (1872-ki januárban) egyszerű deportációra ítéltettem a St.-Germain-ben székelő haditanács által.**) A francia és angol tudósok rokonszenve, a párisi földíratí társulat közbenjárása februárban büntetésemet tíz évi száműzetésre szállították le: s itt vagyok most a svájci földön, mindig munkás azon ügyért, melyet jónak hiszek: a munka és a kötelességek teljesítése által elérendő szabadságért.“

Reclus pazzalólag magányában (a luganói tó mellett) új, még fontosabb munkához fogott a „Terre“ nevű könyvével. Óriási földíratot ír, mely füzetenként fog megjelenni Hachette-nél, 1874 elejétől fogva; alkalmasint ez lesz a legnagyobb szerű földíratunk, mely francia nyelven létezik fog. Hazánkat, mely iránt Reclus már igen ifju korában annyira érdeklődött, hogy 1848-9-ben meg akart szokni tanodájából, hogy hozzánk jöjjön harezolni, hazánkat különös gondnal akarja leírni Reclus e könyvében.

A küzdelemben.

(Andrássy Béla hátrahagyott költeményeiből.)

Hizelgni, csúszni, mint a féreg,
Esküszöm itt, hogy nem fogok;
Nem esemeg az oly babért, mely
Meggyalázná e homlokot.

Legyen babérom a verejték,
Mely végig pereg arczomon,
Midőn a munka súlyos terhét
Már alig-alig vonszolom.

És küzdök, mint az üldözött sas,
Mely nem csügged, bár lankatag.
Jutalmam lesz, mit réam olvas
Nagy könyvből az öntudat.

Gúnyoljatok ki, csacska bábok,
Kiknek most bókol bün, erény,
Zsebeljétek ki a világot;
Csüggjötök múlt gyönyörén!

S csak üssetek szívembe mélyen,
Ne sajnáljátok e szivet;
Hisz elvertétek, mim volt, régen,
— Ismerlek már én titeket! —

Küzdök — s midőn a munka terhét
Már alig-alig vonszolom,
Legyen babérom a verejték,
Mely megszűnik arczomon.

A hét a k o l.

(Gömböri népmonda.)

(Folytatás.)

A kiáradt tenger visszahömpölygött, a honnan kicsapott. A tatár megrakva kincsel, torkig lakva embervérrel, visszavonult

*) Tehát jóval a Commune vérengzése előtt. A haditanács nem kívánta elítélni Reclus-t; hogy kivágja magát, fölülítatott, vajjon magának vallja-e a Commune tetteit, melyek követték elfogatását? — Magaménak vallom, felelt büszkén a fogoly, nem akarván gyávasság gyanujába esni. — Azok számára, kiket ezen szó: *Communard*, megjelöztene, azt állítjuk, hogy nem ismerünk Reclusnál jobb szívű, gyengébb embert.

**) Reclus lovagiasága még ellené előtt is oly ismeretes volt, hogy a kikérdező bíró így kezdte faggatásait: Reclus ur, szokása mindig az igazat mondani; mondja tehát meg stb. stb.

a nap-kelti távol hegyek mögé, letarolt, kirtott országokat hagyva maga után, melyeknek alig volt látható más lakója, mint a károgó hollók terhes fellege, s a vonítva csatagoló farkasfalka, mely hullák fogytékán egymás ellen indított háborút.

Föld alatti rejtekek, megjárhatlan erdők, sziklahasadékok, ijesztő barlangok viszsza kezdék apródonként adni az ország megmaradt kevés lakóit. Sárga, sápadt alakok, megtörtött, leaszott tagokkal bujtak ki innen-onnan, csendesen, lappangva, s örületes félnétséggel hordozva meg köröskörül a napvilágtól elszokott, bágyadt szemeket. Lehajlottak, meglapultak a földre, hozzá tapasztván hallgatódzó fileiket, nem hallják-e valamerről a tatár ló szapora dobbanását. Aztán lassan, óvatosan előbbre mertek haladni, mikor meggyőződtek, hogy nincs emberfia sehol, semerre; előbb egyenként, majd kisebb csoportokban megközelítették leégett falvaikat, melyeknek helyére is alig ismertek volna rá, ha ott az elpusztult színhalom közepén nem meredezne az égnek a falu egyetlen kőházának feketére kormosodott pusztá fala, a mely az Ur háza volt az előtt.

Itt meg kellett viaskodni a fene-vadakkal, a mik már édes otthont telepítettek maguknak az emberektől elhagyott helyen. Az ordas nöstény ép az oltár aljában szoptatta kölykeit, onnan azt csak a halál viszi el. Egész csatákat vívtak a visszatérő emberek régi tűzhelyökért az új lakókkal, s a minő nagy ez az ország, akkora térséget kellett elfoglalni újra s alkalmassá tenni, hogy ember ellakhassék itten.

Visszatért maga IV. Béla király is, és hozzá látott a második honalapítás sokkal nehezebb munkájához. A mi kincset az emberek a veszély utolsó pillanataiban elrejtették, annak — ha ugyan gazdjára nem pusztult el valahol, pedig hány elpusztult! — most a haza oltárán volt a helye. A jó, az igazságos király a házi állatok milliónyi seregeit hozatta be az országba azon más, megkímélve maradt országokból; hozatott ekéket, szántó barmokat, vető magot és kenyérnek valót, és behozatta a mester emberke százezreit, kik segítenék e szegény országot föltámasztani véresen párolgó sirjából.

És a világalkotó új munka megkezdődött mindenfelé, falvak fölépültek, mezők kiszöndültek, buja vetés fakadt a vérrel áztatott téreken, szántó-vertő nyomán isten áldás termett, az ország fölvirult egyik határszél-től egész a másikig; isten kárpótolni akarta a nemzetet a keserű megpróbáltatásért, visszadaa erejét és adott hozzá önbizalmat, hinni, hogy nem halhat meg soha egészen, a ki a halált már egyszer kiállotta; az erős akarat előtt még a sir is gyöngö.

Mire a tatár nemsokára még egyszer visszatért, hogy folytassa tovább, a mit abba hagyott: erős magyar karok várták a határon s olyan vas öleléssel fogadták, hogy imitt-amott maradt hirmondó belőle, a ki az otthon maradtaknak a szomorú „lehetetlenség“ postáját megvívta. Ha ő volt a tenger, a magyar lett a szirtfal, melyen tehetetlen tajtékká törtek hullámai.

És az új életre támadt országban volt egy szegény ember, a kinek semmije se volt a világon, mint az az egy árva koronája, a mit nem volt szabad zálogba adnia, hogy azon, mint többi kincsein, alattvalóinak ennielvt vegyen, mert az nem az övé, az is az országé. Egyszerű, szegényes ruhában járt, mint bármely köztívész, a drága gyöngy, gyémánt meggyul az oly király ruházatán, a kinek még éhez, kenyértelen alattvalója van.

A Somhegyet azóta, hogy összelocsant, — mintha egy maradandó hullám volna az elsüllyedt vár fölött, — benötte a szederinda, málnabokor és az apró cserje látától fejéig. A kopasz szikla szakállt eresztett.

A törpe bokrok között virgoncz kecskégdölyék tarkállanak, édesen rágódva az áfonya levelelen s fölmászva a somfabokor és bükk gyöngö hajtságai után.

Ott a hegy aljában ül a pásztor ifju, méla hangu sípon messze zengő csendes nótát fuja országpusztulásról, sanyar bujdosásról, magyarok királya viselt dolgairol, bösz Vas Adorjánról, kit elnyele a föld elevenen nagy fellegvárival, haramia cimboráival, rablott kincseivel együtt.

Aztán leteszí furulyáját és elmereng a nótán, hozzá gondolva a szavakat a méla hangokhoz. A kecskenyáj jó távol leget tőle, nem zavarja ábrándozásában. Csendesen néz maga elé, mintha meg akarná olvasni a fűszálakat.

A mint néz, a mint néz, — egyszerre csak emelkedni kezd előtte néhány lépésnyire a föld s látja, mint emel csendesen apró földombocskát szemé előtt a mezők bányászja, a vakandok.

S a mint fordul lassan kifelé a fekete göröngy, egyszer csak megcsillan valami a föld között, sárga ragyogással verve vissza a beleütköző napfényt.

A pásztorifju odahajlik hozzá, kezébe veszi s nézi mi az? Hát egy arany, rajta szent István király koronás képével.

A pásztor fehér nyírágat szur a vakandok-túrás mellé, azzal kamrájába siet s nemsokára kapával tér vissza.

Az első kapavágásra megint egy arany csillan elő, a következőre egy harmadik s a mint tovább ás, látja, hogy a vakandok föld alatti utja sorjában aranyokkal van kirakva.

Azokat ő szépen összeszedi, tarisznyájába rakja; megjegyzi, hogy meddig ásott, aztán a fölászott helyet le takarva gyeppel, összetereli nyáját és behajlja a távoli akolba. Jól leáldozott már a nap, mikor haza ér kecskéivel.

Az éj beálltával nyakába akasztja tarisznyáját, vállára veti a kapát és csendesen ellopózza a tanyáról egyenesen a Somhegy aljába tart, a vakandturás felé.

A vidéken mély csend uralkodik. Az erdő alszik, csak szive, a csalogany, csattog föl néha a távol berekben.

A halvány holdfénynél hozzá lát a munkához. A vakandturás arannyal kirakott föld alatti utja vezet mindenütt s ő egyre mélyebben furja bele magát a hegy oldalába. Már akkora alagot ásott maga előtt, hogy hátra tekintve, az alag szádája kicsiny csilagnak tűnik föl, a mint azon a hold bevilágít. Minden egyes kapavágására előgurul egy arany, mely mintha izzó tüz lenne, ugy világot a sötét üregben.

Egyszerre tompa dobbanással omlik le előtte a föld s egy roppant üreg tárul föl, végtelennek látszó izeztű szikla falával, melyek legfelül, mint egy óriás templom boltozata borulnak egytűvé. Az egész hegy ki van vájva belől.

A föld alatti terem közepén egy mély üreg tátong, melynek szélén téres párkányzat vezet köröskörül. A mély üregből kékes láng nyulik ki, mozdulatlan, lobogás nélküli, mintha meg volna kövülve. Abba a lángba irtózat bele nézni. Átlátszó az, mint a kristály és hideg, mint a jég. Lelátni rajta a mélység legfenekéig, és a mit oda lenni látni, az az elsüllyedt vár, azon módon, a mint a hegy ormán állott, még csak egy toronyzifrázat se tört le belőle. A mily magasan, büszkén emelkedett azelőtt a föld

föld, oly mélyen, megalázva fekszik most lenni a föld alatt. Irtózat letekinteni rá.

És ott lenni a várfalakon egy vasba öltözött ember bolyong, egyik bástyáról a másikkra mászik, kinos tombolással emelgeti vas karjait az égnek, mintha nyujtaná, hogy valami hatalom emelje ki innen. Néha megáll, megrázza a páncélt, hogy csak ugy csattog, a mint egymáshoz surlódnak izei, aztán kaczagó istenkáromlásba tör ki, megdöngötte bömbölő szavával az üreg falait.

A mint a pásztor letekin a szédítő mélységbe, az az elkárhozott lélek oda alant föl emeli arcját hozzá. A vas sisak alól térdig érő fehér szakáll vert ki már, haja kifurakodott a sisak eresztékein s fehér kigyóként csavarodik le a fekete vaspáncélra, szemei olyan kékes tüzzel égnek, mintha azok világítanák meg azzal a kísértetes lánggal az egész üregtet.

Az a borzasztó kísértet onnan alól fölkiált a pásztorhoz:

— Ember, vagy angyal, vagy ördög, akármí vagy! Vidd el e hegyet innen fejem fölül. Lelkemet nyomja az. Ugy legyen isten könyörületes lelkednek a más világon, a mint te most rajtam megkönyörülsz; ki arra kárhozott, hogy örökké éljek, ha mindenem vissza nem jut oda, honnan raboltam. Vidd vissza, a mi kincset itt találsz, építs belőle templomot, miket lerontottam, öntess belőle harangot, a mit pénzze verettem és emelj várakat a haza oltalmára, a mit megmenthettem volna, és elárultam. Vidd, vidd, a mit itt látsz, — agyon szorítja lelkemet. Isten, kit megátkoztam, isten, ki megátkozott, ugy irtalmazzon neked, hogy megteszed!

A pásztorban megfagyott a vér eszavak hallatára. Nagy sokára jutott eszébe, hogy eszmélni kezdjen s hogy körül tekintsen. Az a széles párkány, mely a mélységet körül fogá, tele volt rakva kádakkal, a mik hét halomban színültig meg voltak telve arannyal, ezüsttel. Két ország összerabolt kincse egy halomban, egymaga is két országot érő.

A melyik lelken az a teher fekszik, nem emelkedhetik föl az az egek urához többé, lenyomja azt ez a teher a pokolnál is alább.

Bizony Vas Adorján lelkének külön pokol jutott.

(Vége követ.)

Törs Kálmán.

A levegő viszonya a ruházathoz és a talajhoz.

Pettenkofer, a közegészségtan tanára Münchenben és Liebig után Németország legelső vegyészje, a mult évben egy népszerű munkával ajándékozta meg az emberiséget, mely a közegészségi viszonyok rendezésére megbecsülhetetlen utmutatást nyújt s melynek kivonatát alább veszik olvasóink. Fővárosunkban és hazánkban a különféle járványok, ugyszólván, állandó tanyát ütöttek; körmünkre égett már a dolog; s talán az országgyűlés is följögia már egyszer, hogy e viszonyokat multhatlanul rendezni kell, ha elveszni, elpusztulni nem akarunk . . .

De térjünk át magának e közhasznú műnek ismertetésére.

Mindenütt és mindenkor szükségje van az embernek a levegőre, — mondja Pettenkofer — és ép ugy táplálékul, mint hűsítőül szolgál neki; táplálékul (a lélegzés által) az ember igen nagy mennyiségű levegőt fogyaszt el, pl. a felnőtt ember huszonnégy óra alatt 900 liter (1 liter körülbelől 1 1/2 itcze), melynek súly 11 1/2 kilogramm (23 font). A lélegzés szüli az embernek vérbeli mérésékletét; a beheltet élyen elégti a tüdőben a vér elhasznált részeit és ilykép a rendes vérmérésékletet (37 1/2 C.) szüli. Igen szembeszökő jelenség, hogy eme vérméréséklet minden éghajlat alatt ugyanaz marad; a szerencsének, a ki mindenesetre nagyobb melegű levegőt szív be, s magasabb

mérésékletben él és mozog, nincs melegebb vére, mint az eszékimónak, a ki oly légkörben él, mely sokszor 100° Celsiusal hidegebb, mint az afrikai. Az embernek vérméréséklete egészséges állapotában legfőlebb egy fokkal ingadozik; míg a levegő méréséklete vidékünkön több mint 40° között változik. A melegenység, mit az emberi szervezet huszonnégy óra alatt fejleszt, elegendő 30 liter hideg vizet forrásba hozni. Azonban csak meghatározott méréséklet tartja meg a táplálkozás folyamatait rendes állapotban; következésképpen az emberi testnek a kifejlesztett meleg nagy részét ismét el kell bocsátania és ez háromféle módon történhet: kisugárzás, elpárolgás és elvezetés által.

Sugárzással különösen akkor veszítünk el sok meleget, ha oly tárgyak közelében tartózkodunk, melyeknek méréséklete alacsonyabb, mint testünké. Ez a meleg-vesztéség néha oly tetemes, hogy ál-következtetésekre vezet. Ha pl. az ablaktól messze valamely hideg fal mellett ülünk, azt véljük, hogy légvonat van; bőrünkön határozottan érezzük a falból kiinduló légáramot. És mégis a levegő tökéletesen csendes, csak a sugárzás által vesztett meleg az, mely bennünk a hideg érzetét kelti a fal legközelebbi részecskéin. Következésképpen könnyű megmagyarázni, hogy egyenlő mérésékletű térben majd a hideg, majd a meleg érzete fog el bennünket. Ha sok hideg tárgy van szomszédságunkban, akkor sok meleget veszítünk sugárzás által, míg ez az eset nem áll elő, ha környezetünknek ugyanaz vagy magasabb méréséklete van, mint nekünk magunknak.

Elpárolgás által további nagy részét veszítjük el testünk fölösleges mérésékletének. Kimerítő munkánál, mely nagyobb meleget fejleszt, az elpárolgás is tetemesebb, ugy hogy a vérnek rendes méréséklete mindig helyre áll. Ha azonban az elpárolgás igen gyorsan történik, akkor „meghűtjük“ magunkat.

Elvezetés által kevesebb meleget veszítünk. Testünk melege egy kis részét a levegő bennünket környező részecskéinek adja át, melyek ekkép könnyebbé válnak és a magasba emelkednek. Uj levegő lép az előbbi helyére és hasonlólag fölemelkedik, ha megmégült, a magasba. Ilykép testünk körül folytonosan fölfelé emelkedő légáram keletkezik, melyet azonban nem veszünk észre, mert idegeink csak akkor érzik a levegő mozgását, ha annak sebessége másodpercenként körülbelől egy méterre (három láb) rug. Ha oly közegben vagyunk, mely jobb melegvezető mint a levegő, akkor hővesztésünk sokkal észrevehetőbb, ha mindjárt mind a két közegnek egyenlő méréséklete van is. A 16° foknyi víz sokkal hidegebbnek tűnik föl előttünk, mint a 16 foknyi levegő, és ha télen 10° hidegségű fát veszünk kezünkbe és ugyanoly mérésékletű vasat, akkor ez utóbbit sokkal hidegebbnek érezzük, mert testünk melegségét sokkal gyorsabban vezeti el.

A kihülés e három neme egymás között kiegyenlítődik és kölcsönösen pótolják egymást. Így mozgó levegőnél több meleget veszítünk, mert nem csupán több levegőrészecskét oroz el testünk-től meleg-elvezetés által, hanem az elpárolgás is gyorsul.

Ruházatunknak főcélja, hogy a testnek mesterséges meleget nyújtson. Ezért csak rossz hővezetőket használunk ruházat gyanánt; azonban meg kell jegyezni, hogy ezzel a test melegvesztésége még nem szűnik meg, a kihülés folyamata bőrünkön a ruházatra megy át. Már a legvékonyabb, legfinomabb kelme, pl. a fátyal mérésékli a sugárzás által való melegvesztéséget; ugyanebből az okból a lazább, azonban vastag szöveteke melegebbek, mint a szilárdak és tömöttek. Igen szembeszökőleg kitűnik ez, ha a bőr-és szövet-czipók hatásait állítjuk szembe. Noha ez utóbbiak a levegőt jobban át bocsátják, mégis több meleget tartanak, mint a léget át nem bocsátó bőrczipók. Léget át nem bocsátó ruhadarabok tehát ebből az okból s azért is csakhamar kiállhatlanokká válnak ránk nézve, mivel a folyvást szükséges ventilációt, szellőztetést gátolják, és csak különös körülmények között használhatók, mint szébben és rossz időben (a gummi-eszköppönyegek és gummi-czipók)

Minél inkább fölveszik a ruházateket a nedvességet, annál jobban vezetik a meleget s következésképpen annál hidegebbek. Vázson és selyem könnyebben megnedvesednek, mint a pamut, mely utóbbit ezenkívül nedves állapotban is megtartja ruganyosságát, tehát levegő-rétegeket hagy maga között. Ennélfogva sokkal könnyebben meghűtjük magunkat nedves vázson- vagy selyemruhákban, mint pamutban.

Kiváló fontosságuk még agy nemünk és maga az ágy. Ennek azért kell melegebbnek lennie, mint nappali ruházatunknak, mert a test alvás közben kevesebb meleget fejleszt, mint az ébrenlét állapotában; ezért, ha az ágyat hosszabb ideig nélkülözzük, ez erőnköt jobban kimeríti, mint más fáradságok és hiányok. A ruházat említett jó tulajdonságait: a rossz hővezetést, a levegő átbotását és a ruganyosságot, a rugós ágyban nagyobb mértékben fölálthatjuk; azonban igen puha, igen vastag ágy úgy hat, mint valamely léget át nem bocsátó anyag s azért nem cél-szerű.

A ház, lakásunk, alapjában tekintve hasonlólag ruházatunk egy nemé. Valóban mind a kettő egy egymásba olvad, hogy nem nagy úr marad közöttük; a széles és vastag kelméből készült köpönyegtől nem oly nagy az úgrás a tatárok egyszerű nemez sátorához. Kalapunkat a háztetőhöz hasonlíthatjuk, a tető pedig kalapja a háznak. Egészségi működések és célok tekintetében ruházatunk és lakásunk mindenben megegyeznek, mind a kettőnek földadata viszonyunkat a környező léghöz szabályozni, a nélkül, hogy attól elzárna; az egyedüli különbség tekintetben csak az, hogy a lakás terében szabadon mozoghatunk ide s oda.

mértékben likacsosak; a terméskövek pl. majdnem semmi levegőt nem bocsátanak át, miért is az ilyen kőből épített épületek csak azért lakhatók, mert a termésköveket összekötő vakolat a levegőt átbotcsátja és ily falaknál több vakolatot használnak mint a téglá vagy vályog falaknál; körülbelül 33 százalékat teszi a falnak. Ha a vakolatot a levegő át nem szűrődnek, lakásaink folyvást nedvesek és egészségtelenek volnának. Igen világosan kitűnt ez, midőn megkísérlették légmentesen összesajtoltsalakból négyszögletes kockákat készíteni és ezzel építeni házat, a melynek készítésénél ezenfelül igen kevés vakolatot használtak. Abban a házban nem lehetett lakni.

Ily falakon belül a víz mindig lecsapódik és betömi a likacsokat, miáltal légmentesség és jó hővezetőkke válnak. Ily lakás épen oly egészségtelen, mint folytonosan nedves ruhák viselése. Náthát és vesebántalmakat szül.

Hogy mily óriási mennyiségű vizet képes a közönséges téglafal fölvenni, kitűnik a számításból, mely szerint egy közepes nagyságú házban mintegy három családnak való lakás mellett, fölépítésekor ezerharmincz mázsa víz van. Ez az egész vízmennyiség csak elpárolgás, kiszáritás által távolítható el lassanként és ehhez sok levegő

Az első fürdés.

Ki nézhet e képre a nélkül, hogy saját élményeiből, egy mondhatatlanul boldog pillanat ne jutna eszébe? Jaj, a kinek szívében egy hűrt sem rezdít meg! a gyermeki ártatlanság s életteljes gyönyör emlékének hűrját!

E rózsás képű mosolygó anyja, kinek ragyogó szeme gyermeke teli idomáin sugárzik! s e bájos és tökélyes gyermek, ki az életet élvezi már, az élvezet öntudata nélkül!

Ah, hogy az öntudat, a helyett hogy sokszorozná az élvezet, elveszi édességét! Letörli róla a himpót, mely menneivé tenné a földet, s a meg-gondolás mérgét vegyíti belé, melylyel karöltve jár a megbánás.

A gyermek, mint a virág, öntudatlanul nyitja ki kelyhét a napsugárnak, a lég édes árjának, a harmat égi malasztjának. Mihelyt tudja, mit s miért élvez: élvezete elveszti üdőségét, tisztaságát. Csak a gyermek s a virág a teremtés kiválasztott kedvencei.

Nézzétek e gyermeket; ártatlan meztelenségében! Róla is el lehet mondani, mint az evangélium liliumairól, hogy sem szőnek, sem fonnak, s mégis Salamon, királyi dicsőségében nem öltözik

állítani. Az ember szinte csodálkozik, hogy egy oly mindennapi jelenetből, hogy képes annyi meglepőt venni ki! De az élet, minden árnyalatában, oly gazdag anyagot nyújt az igazi művészeknek, legyen az festő, költő vagy szobrász, ha érti meg-rezzeneni azt a hűrt, mely legfelül a felszínen fekszik ugyan, de legmélyebbre ér, a szív fenekéig!

—d—r—

Island hőforrásai.

Island (Eisland, jégország), a régiek Ultima Thuleja, melynél szerintök a világ végződött, igen gazdag szép, vadregényes tájakban és ritka természeti tüneményekben, épen úgy, mint népének története oly emlékekben, a melyre bármely nép büszke lehetne. A sziget, melyen egymást érik a tűzhányó hegyek, több 2—3000 láb magas fensikből áll, melyekből 4—6000 láb magas hegy-csúcsok emelkednek föl. E kopár, meredek szik-

látogatták meg Island úgy nevezett Geysir-eit és Strookur-ját s igen érdekes, élénk leírásokat tettek közé azokról. Nougaret leírva fáradságos utazását Reikiavikból a Geyserekig, a midőn ama terjedelmes lapályra érkezett, melyen a hőforrások szétszórtan elővölnek, így folytatja leírását: „Sötét mezőn találtuk magunkat, melyet sűrű gőztömegek borítottak; a föld csak úgy döngött a lovak lábai alatt és a ködös légmentes kotlós-tojás illat hatotta át: azt hittük, hogy valami őrdőgi vegyműhelybe jutottunk. A lovak nyugodtan, de óvatosan lépdelték előre; minden pillanatban erős sustorgást, forrongást hallottam körülöttem, mintha forró vízzel telt üst szélén álltunk volna.“

„Végre megérkeztünk a hő forrásokhoz; azelőtt fogalmam sem vala olyan helyről, mint a melyen akkor állottunk; időnként pár lépésre tőlem sokkal erősebb vizlocogást hallottam, mint azelőtt, s ott, a hol e vizszökdeléseket képzeltem, roppant gőztömegek szálltak föl a levegőbe; a

legnagyobbak és legnevezetesebbnek, a Geisirek és Strookurnak leírására kell szorítkoznunk. A nagy Geiser ama kovagkőből alakult, melyet víze föloldva tartalmaz, s egy kis kerek dombocskát képez, melynek külső kerülete alapjánál körülbelül 80 méternyi lehet. Miután oldalán föl-másztam, csúcán egy hatalmas üst nyílása tárult élem, melynek legnagyobb átmérője 15 méter és 30 centiméter. E medence közepén van a Geiser forrása, egy kerek, függőleges kémény, melynek átmérője 12 láb. A nagy Geisirtől 40 méternyire bugyog föl a Strookur. Ennek még nem volt ideje maga körül kuplaku dombot halmozni föl; két méter átmérőjű nyílása egészen a földszínen van s ez még borzasztóbbá teszi. Valami nyolcz lányi mélységben a vizek szüntelenül forrongnak a forrás falai közt: jaj annak, a ki ebbe az üstbe véletlenül belesik!

„A nagy Geisernek csak időnkénti s rendetlen kitérései vannak. Hiába kísérlemlők meg kitéréseire birni. Hogy e nagyszerű látványt élvezhes-

Az első fürdés. — (Chierici festménye után.)

Hogy házaink, — legyen azok fala kőből, fából, vagy akármi más anyagból, legyen a fal vastagsága még oly nagy, — bennünket a levegőtől nem zárnak el: igen világos kísérletekkel lehet bebizonyítani, melyeket bárki könnyen utánozhat. Egy tégladarabot, hogy minden oldalról légmentesen beburkoljuk, mártsunk gondosan szurokba, kivéve két egymás átellenében levő pontot. E pontokhoz üveg- vagy fűcsövek erősítendők olyképen, hogy azokon a téglára vagyis inkább a téglán keresztül furhasunk. A levegő oly könnyűséggel hatol át a téglán, hogy a második cső végéhez állított gyertyát minden fáradság nélkül elfújhatjuk. Ugyanezt a kísérletet juharfával is végrehajthatjuk.

Házunk fala tehát szabad menetet enged a levegőnek, azonban ezt mi nem érezzük, mert folytonos és mert mi csak akkor érezzük a levegőt, ha legalább is három lányi sebességgel halad másodpercenként. A fennebbi kísérleteket a házfalakon nagyban is végrehajtották. A ki még ezenfelül is bizonyítékokat keres arra nézve, hogy a levegő a falakon átszűrődhetik, szemével láthatja és kezével tapinthatja, hogy a víz könnyen áthatol a falon és azt megnevesíti; a víz pedig sokkal sűrűbb test, mint a levegő.

Építő anyagaink természetesen különböző

szükséges. Egy kő méter levegő közep meteorogiai viszonyok mellett csak 2 1/4 gramm vizet vehet magába; e szerint 34 millió kő méter levegőre van szükség ily kis épület kiszáritására.

Sokszor észleljük, hogy a lakások, melyek már szárazak voltak, a behurczkolódás után újra megnedvesednek. Azt ugy magyarázzák, hogy az embertől kilehelt szén-sav a fal szénhidrátjával szén-savas mézszel egyesül és a megszabadult víz a falon előtűnik. Azonban ez a megfejtés minden tekintetben hiányos a falak ennyire jelentékeny nedvességének megértésére. A nedvesség sokkal inkább lecsapódott víz, mely azelőtt mint vizpára a szobákban lebegett és az emberek leheltéből és annak különféle háztartási működéséből, mint főzés, mosás stb., eredt. Valamint nagy hidegnél ablakaink elhomályosodnak, épen úgy csapódik le falainkra a szoba levegőjének vizpárája; azonban a víz eme lecsapódása csak nagyobb tulságnál észlelhető. A tapétákon gyorsabban előtűnik és pedig akképen, hogy a nedves helyek sötétebbeknek látszanak, mert a tapéta likacsáiban levő levegő kiszorul és vízzel pótolatik és más fénytörés áll be.

(Vége követk.)

Kvassay Jenő.

úgy, mint azok közül egy! Mennyi báj és mennyi csodás gyönyör rajta, idomaiban, mozdulatában. Mint fél a víz friss érintésétől s mint vágyik belé. Lába tántorogva lép s kis teste, mint a nád a szellő susogására, meghajlanék. Szerencsére, a gyermek mellől nem maradhat el az anya képe; az egészsíti ki, az tartja fenn, nélküle elmosódnék, lerokadna.

A nagyobbik (maga is oly piczi még!) kezét fogja, biztatja, bár maga is fél a víztől, de félelmét már takarni tudja színellet bátorságával. Az emberben oly hamar kifejlődik a pártfogás ösztöne. Ez fentartóok, védőnk az életben annyiszor. A kit a sors apa, anya nélkül hagyott, egy idősebb testvért rendel mellé a gondviselés; félig gyermekekből hősök lesznek, kisebbjeik pártfogói, védői, vezérszemlei. Órangyalok a szükségben, önkénytelen paizsok a sors nyilai ellen.

E gyönyörű életkép a bécsi világtárlat egyik bájos jelensége, egy újabb olasz mester kis remeke. A kik a mai művészet történetében járta-sak, ha nincs is aláírva, könnyen rá ismernek a mesterre; a kép nem is származhatik mástól, mint Domenico Chierici mestertől, a ki esetje bizonyos könnyed vonásaival a családi élet leggyeszzerűbb, legszembeötlőbb, de legvalóbb jeleneteit szokta az ismerős s mégis mindig meglepett szemek elő

Island hőforrásai.

lacsúcsok néha közvetlenül a tengerparton állanak örökös küzdelemben a viharkorbácsolta hullámokkal, melyek vad rohamokkal csapdöngöztetik a sivat sziklapartokat. Más helyeken kekeny pázsitvonalok szegélyezik a partot, s néhol benyomulnak messzire a glätscherekkel borított hegységek szűk völgyeibe. A sziget legnagyobb részét egész éven át jég és hó takarja. S mégis e szigeten a föld belseje örökösen izzó tűz helyet képez, a melynek itt-ott előtörő nyilvánulásai éles ellentétben állnak a külső természet hó- és jégborította rideg kopárságával.

Island számtalan vulkánját, „égő hegyét“ — miként az ottani lakók nevezik. — nem is említve, csupán a világhírű hőforrásokat ismertetjük meg ez alkalommal részletesebben. Számtalan utazó kereste föl, vizsgálta meg és írta le már e rendkívüli természeti tüneményt s valamennyien mind oly nagyszerűnek találták azt, melyet a világ többi részeiben hiába keresnénk. Legújabbban Lord Dufferin angol és Noel Nougaret francia utazók

tuloldalon, sátramtól hasonló távolságra örökös forrongás és időnként hatalmas vizsugár csapott föl a föld gyomrából; azonnal átláttam, hogy sátram épen a Geisirek és a Strookur közt ütöttem föl, de magamra egy lépést se mertem tenni, félve, hogy bele találok veszni e pokoli fűző fazekek valamelyikébe, s jobbnak látván megvárni, a mig megvirrad, sátramban lefeküdtem. De alig vettem végig magamat tábori ágyamon, midőn a föld alól ismét távoli ágyú tüzeléshez hasonló mély, tompa morajt hallottam; oly hatalmasak és erőszakosak voltak e földalatti lövések, hogy jaj egész talaj megrázkódott miattok és sátram támaszrudjai ugy reszkettek, mint a nyárfalevel; az ember azt hihette volna, hogy a töredékeny lávaföld mindjárt elsüllyed az alatta forrongó vizekben.“

„Hosszas lenne, — írja tovább Nougaret, — részletesen följegyezni itt ama különböző vizsgáldásokat és észleleteket, a melyeket a különböző forrásoknál tettem; így hát csupán a két

sük, várnunk kell, mig a forrásnak eszébe jut azt megmutatni. Már a Strookur sokkal udvariasabb. Elég ha földdarabokat, gyepeket, követ dobálunk kráterébe, hogy tiz perc vagy legfeljebb egy negyed óra múlva bemutassa művészetét. Midőn az idegen tárgy a forrás fenekére jutott, a zugás és forrongás néhány pillanatra megszűnik, mintha erőt akarna gyűjteni a forrás magának; e nyugalomra néhány rohamos rázkódás következik; ezután csakhamar elkezdődik a kitérés: a nyílás föl pár méternyi magasra forró vizsugár emelkedik; ez csakhamar visszahull, de csak azért, hogy ujult erővel rögtön két annyi magasra lövelljen föl; e váltakozó és egyre fokozódó kitéréssek addig ismétlődnek, mig végre egy hatalmas vizsugár 80—90 láb magasra dobátik föl. A kitérés 20—30 percig tart. Mikor megszűnik, ha letekintünk a fölösérbe, észre fogjuk venni, hogy a víz egészen eltűnt a fenekéről s legalább is fél óra kell hozzá, mig újra fölemelkedik rendes magasságáig.“

Utazás a Kaukázusban.

(Vége.)

Utazóink ezután nyugotra az Elbruz felé tartottak. Utjok, mely Kazbekről Pari-ig a hegy-láncz déli felső lejtőin vonult végig, sok tekintetben vándorlásaik legérdekesebb részét képezte, a mennyiben utazóktól még soha föl nem keresett vidékeken, s szebbnél szebb tájak hossza során vezetett az keresztül. Az először előtalált völgyek, melyekből a Terek és Ardon felső vizei aláfolynak, kopárok és érdekeltek voltak. De a mint átmentek a 9500 láb magas Mamison szoroson s leszálltak a Rion völgyébe, melynek vizei a Fekete-tenger felé folynak, minden megváltozott: a hegylejtők sűrű erdővel főlve, a fák alatt virágozó rhododendronok és azaleák, míg fejük fölött fősánczok havascsúcsok meredeztek 15-16 ezer láb magasságra, jégfolyókkal és jégcsékekkel *) , melyek szépségben gyakran fölülmúlták az Alpokon levő legszebbeket. Az átmenet rohamos volt. „Csak azok, — mondja Freshfield, — kik egy tökéletes fátlán vidéket láttak, foghatják föl azon bűvös hatást, melyet így sivar vidék után egy erdővel sűrűn fődött táj rögtön föltárlása gyakorol az utazóra.“

A Rion forrásaitól az Ingur-éig terjedő völgyeket ugyanily buja növényzet borítja; és a vidék szépsége dúsán kárpótolta utazóinkat az ut fáradalmáért, midőn utatlan meredeken bolyongtak, vagy az ős erdők sűrű bozótjain törtettek keresztül. De bármily szépek voltak is e völgyek, sokkal derekabb hegymászók voltak az angolok, mintsem hogy epedő szemmel ne tekintettek volna a fölöttök égbé meredő csúcsokra és roppant jégmezőkre; s csakugyan csináltak is egy kirándulást a hegyláncz északi oldalára, egy 11,250 láb magas jégfolyó mellett menve át a hegyen. Ez „nem valami könnyű munka volt“; a visszatérő ut pedig „egészen nehéz volt“, magában foglalván egy körülbelül 4000 láb magas „dicső jégcsécs“ melletti fölkapaszkodást, mely 6 órai terhes és szakadatlan munkába került.

De ezen jégmezők fölötti hatalmas csúcsok, közöttük különösen a legmagasabb Adai Khokh, egy rettenetes kinezésűek voltak, hogy még kalandos turistáink is visszaretentek megmászásuktól, s ha nem is tartották azokat egyáltalában megjárhatatlannak, — Freshfield megjegyzése szerint e szónak ma már nem szabad előfordulni egy hegymászó szótárában sem — de gyakorlati szempontból, egy órák társaság által hozzáférhetleneknek ítélték. Még megdöbbenőbb 12 mérfölddel tovább nyugotra az Uba csúcs, mely csodás hegytömegről így ír az utirajz-író: „Merekség merekség fölött emelkedett ki egyenesen a völgyből, két retentő toronyba végződve, melyeket mély bevágás választ el egymástól. A két egymáshoz hasonló csúcs házigerincz gyanánt tünt föl, szikla és hó-keverékkel fődött szörnyű meredek lejtőkkel vála szét. Megmászásukra még gondolni is örültés lett volna; sőt az alsóbb hegycsúcsok is oly meredek, hogy bármelyiknek tetejéről lebecsült kő sem állott volna meg, míg a völgybe le nem ér.“

Különös, hogy e 16,000 lábra becsült érdekes csúcs sem jelölve, sem megnevezve nincs az orosz kormány térképén. Epen így nincs megjelölve egy nyugotra eső még magasabb hegy, a Tungzoron. Míg másfelől e mappa makacsul kipontoz egy *rendes utat* egy 4000 láb magasságú jégmező közepén fölfelé. Ugy látszik, a kiküldött orosz mérnökök fölthagytak a hegyláncz ezen részének pontos átvizsgálásával, s megelégedtek a hegycsúcsok távolról való megtekintésével. Valószínűleg nem gondolták meg, hogy találkoznak kalandvágyó angol utazók, kik behatolnak ezen vad rengetegbe s majd szemökre lobbantják mulasztásukat.

Az Ingur völgye, míg a legnagyobb szerű hegyi csodákra nyújt kilátást, egyszerűsége az alsóbb vidékek kimondhatatlan szépségeivel bővölködik. És különös, hogy e szép paradicsomban az emberek kiválóan rozsak. A suaneti-ek, mint ez elzárt vidék lakóit hívják, hasonlíthatatlanul a legrosszabbak a Kaukázus minden népségei közt. Vad és buta tekintetűk, szemtelen és durva modoruk előre elárulja kegyetlen természetüket. A szomszédos falvak lakói folytonos ellenségeske-

*) *Jégcsécs* (icefall, Eiswasserfall) nevezik alpesi münnyelen a jégfolyónak azon részét, hol annak azelőtt síma fölülete egyszerű darabossá lesz és ezután egy nagy megfagyott vízszuhattal változik, melyben a jég vad zúvarban látszik alshullani. A jégfolyó ilyen helyein, természetesen, fölébb haladni nem lehet, hanem kerülni utakon kell próbálni az előre hatólat.

K. L.

tyáztattam. De mennyit nyertem tőle!) Elborzadtam a vallástól.

Julius 14-én ebédre Tábor városban; ott hájás is. Társaim mind a kávéházban a városban. Én a fogadóban maradtam kívül, s hajtogatám lexiconom ivot. Nyílik az ajtó, s gazdasszonyom négy-öt szép leánnyal jó. Was wollen Sie? — Aufbetten. (Mit akarnak? — Ágyazni.) Megdőltek párnaszékjeinket, s veték az ágyat a deszkázaton.

Én az alatt az ablaknál állék. Egy dáma ponczéna színű Amazon ruhában, egy gyönyörű courtaudon, kísétála, mellette egy öreg ur, megette egy cziira huszár cseléd. Felnézének ablakomra. Frau Wirthin, wer ist das? — Das ist eine Frau von Szabó. — Vielleicht Szabó, eine Ungarin? — Ihr Mann ist ein Ungar, Rittmeister von der Remonte, sie selbst eine reiche Böhmin. (Vendéglőné asszony, ki az? — Valami Szabóné asszony. — Talán Szabó — Magyarországból? — A férje magyar, lovaskapitány a remondánál, ő maga gazdag cseh asszony.)

Meg folya beszédünk, midőn a lovagló viszsaforodulának: Meine Gnädige Lindmännin, erlauben Sie, dass ich Ihnen meinen Handkuss machen kann, — kiáltám. Az asszony bevárt. Nicht ich, mein Mann hat das Glück Ihr Landmann zu seyn. Er ist in Prag, ich erwarte ihn Morgen. Wäre er zu Hause, ich würde frey gewesen seyn, Sie alle zu bitten, bey mir zu speisen. (Drága hazám-leánya, csókolom kezét! — Nem én, férjem szerencsés önének hazája fia lehetni. Ő most Prágában van, holnapra várom. Ha itthon volna, szerencsémnek tartanám, mindnyájokat ebédre hívni házámhoz.) Sok nyájasságokat mondván mindkét részről, ismét megcsókoltam kezét, mint egy magyar feleségének, s az asszony ment.

Julius 16-án Wodicz.

Julius 17-én Benschaua ebédre, s ott 18-án is. Lenézvén ablakomból, megláték egy alakit, a ki úgy néze ki, mintha velünk szólni akarna. Uram, az ur nem musikális? kérdé tőlem. — Nem vagyok, de halok a musikáért. — Az én nevem Rotter, Chirurgus vagyok az uradalomnak, s musikális; hozza hozzám az ur társait. — Menéink s Rotter excellenter veré a fortepiánót.

Csak megvallom, ugymond nekem titkon az uradalom praefectusa, báró Budeáni nagyon vágy látni az urakat. Konopischt ide egy fertályira van, sétáljatok ki oda; én vezetek. — Én ezt Lohrmüllernek megusgám s ő jött. Wir werden dort gewiss traktirt (bizonyosan megraktálnak) mondá.

Bastendorf, Hörde s Fiorella s a szép leány hátra maradtak. Én előre mentem a Chirurgus-sal s magyarázatot magamnak, ki az a híres, leg-alább gazdaságról híres gr. Zwirby? mit láthatok majd várában? És mint hogy az ember egyebet mondani nem tudott, mint azt, hogy Zwirby nőtelen, sok jószágot bir, s a bankban 5 milliója van, s hogy a Császár itt hála Zwirby-nél, midőn Prágában megkoronáztatott — a kert nem ismert fáinak botanikus neveit mondatám el, a mit a Chirurgus nagy örömmel tevé.

Beérék a várba, s Chipault, ki különben ugy bán, mintha egyike lett volna a mi csoportunknak, itt francia elsőségébe tevé magát, belelépe báró Budeánihoz, köszöntötte, s derelje formájú háromszög kökárás kalapját szélesen a porcellánokra lökte.

S mit teszük Oberster urnak Csehországra? — Nem mondhatnám hogy jól; itt fél nap is elmegy az idegen s nem talál várost; az én házámban eddig átvizsgálásával, s megelégedtek a hegycsúcsok egyike a másikat éri. (A Jászásra veled, gondolám magamban).

Budeáni azt a megjegyzést tevé, hogy a francia a csehet és cigányt egy néven nevezi. — Hihetően onnan erede a tévedés, mondám én, mert a cseh musikális nép s a cigány is czinczoggással keresi élelmét, legalább az én házámban.

Budeáni köszönettel hájtá meg e mentségért magát érantam. — Parancsolá a felcsernek, hogy bennünket hordjon el a várban és kertben. — Lohrmüllernek az az öröme vala, hogy midőn visszajövünk, készen vára a kávé, bor és sült. A terrorismus idejében Budeáni azt nem merte magánál, s Rotter nevében adatá, nehogy ugy vádoltathassék, mint Izdenozy vádlá Reviczkyt, a Towuson szállásolását.

Julius 19-kén Jeszenzen. A Fiorella szép leánya itt elmaradt, s várta szerencsését, hogy ismét elvigye valamely megszorult utas.

(Folyt. követték.)

Julius 3-kán ebéd Neumarkton, mely a salzburgi tartománynak utolsó helysége, éjszakára Frankenmark, Weichl fogadósnál.

Midőn Neumarkton az utánál sétálánk, s mindnyáján, két salzburgi menyecske megpillantá az ifju és szép Hördét, s felkiált: az istenért, tiszt ur, csináljon oly szép fiut mint maga! Hörde elpirult és szidta őket.

Julius 4-én ebéd Focklabruck, halás Schwandenstadt.

Julius 5-én ebéd Wels, éjszakára Linz. Tisztjeink Linzbe szaladtak be, jelenteni a General-Commandónak, hogy megérkeztek. Rettegének, hogy itt más tisztet adnak mellénk, mert megszereték bennünket, s az ut nekik semmiben nem került. Bastendorft a Generalis tartotta, Chipaultnak a generalis ada pénzt, és bőven, s így Lohrmüller is a Chipault érszényéből élt. Mi négyen: Szulyovszky, Szláv, Laczkovics és én tartottuk mind Hördét, mind a pénz nélkül maradt Uzát, Hirgeistot, Smetanovicot, s commandirtjeinknek naponként négy ezüst garast egyre fizettünk.

Tisztjeink nagy örömmel térének vissza, a kaszárnába hozzánk. — Uram, a General Commando semmi parancsolatot nem véve az urak iránt, Bécsben a baj közt felejték az urakat. Mi kísérjük Prágáig. Itthon vagyunk, ugymond Bastendorf (azaz: nem Baviáriában és Salzburgban többé), itt nem fogják többé érzeni az urak, hogy foglyok, ismerem én az urakat, tudom, nem vonnak bajt reám.

A kaszárna tele vala emigránsokkal, s három szoba épen akkor ürüle. Egy óra mulva elfoglalhatánk. Két francia asszony és egy igen rongyos, de tudós pap velünk mulata a szálában, s az asszony szagos olajat mutata elő kisebb-nagyobb flaconokban. Nyomoruságokban azzal táplálák magukat. Venék tőlök, s mind nekik, mind nekünk kedves vala a beszélgetés. Tudakozák Szulyovszkyt, mi járatban van e távol országban. Azt felelé, hogy kereskedő. Mit viszen? Vasat! . . .

Kiürülének a szobák, s Bastendorf holminkért küldete a kaszárnába. Meglátván az asszonyt a katonákat, talán Fiorellát, is és Chipaultot, elnémultak. Vége vala minden társalkodásnak velünk. — A császárban egy igen nagy hiba van, mondá a két asszony és a pap, míg még nem tudta, mely vashordó Szulyovszky, — *il est clement*, az a baja, hogy könyörületes.

Szláv borbélyt hivata, mely megnyirá homloka felett három ujnyira hajait. Azt ugy hordták akkor, s toupének mondták. Ugyanazt cselekvést többben közölünk. Én fogságom alatt már ellökém a czopfot, forró nyavalyám 1789-ben megkopaszíta, s akkor látám, mily boldogság elnyirt hajjal járnai, s magamat nem puderezetni, nem pomádeztatni, nem fésültetni, s nekem a czopfatlanság balul vétetett, mind azért, mert kisedéségekben különböznai egyik neme a boldogságnak, mind azért, mert a francia gondolkodás nemének vétetett. Szulyovszky látá, mint toupéztátják magukat társaink s megszólítá a friseur, hogy mit kíván tőle, ha néki is toupét nyir, mint Szlávynak, de épen olyat. Az nem érté a kérdést, s magát a Szulyovszky tetszésére bizá. Hallja kend, én magának 20 forintot adok, de fogadjá föl kend, hogy épen ugy nyir meg, mint Szlávyt. A német alig várta, hogy Szulyovszkynek állhasson. Szulyovszky leül a székre, a német vállaira teríti a kendőt, leveszi Szulyovszkynek fejéről a veres sikkját s a fej oly kopasz mint a tők. A toupé-nyírás így elmaradt; de a helyett Szulyovszky Linzben beretváltatá el bajuztát, melyet 1790 óta hordott volt.

Julius 6-kán Linzben mulatánk egész nap. Marcus Antonius Gotsch azon fogadóban tartá szállást. Jött s engem kihivata fogolytársaim közül s ajánlotta szolgálátját mindenre, a mit kívánhatok. A gonosz idő a jó embereket is gyanusá teszi; s nekünk magunkra kelle vigyáznunk, soha sem tudtam barátom-e az ember vagy Geheime Policzey embere. Professor ur, mondám, nekem könyvek kelleneének; a Cicero levelei és más Classicusok, de kivált egy jó görög Lexicon. Ment s hozta a Schneider nagy lexiconát, s azt meg is vettem: de nem Cicero, az nem vala meg. Nekem adá magát, de annak czimlapja sem volt; Gotsch jó ember leheté. Bele írta nevét s ezt veté alá: *magnis tamen excidit ausis.* — Hic situs est Phaeton curris auriga paterni, quem si non tenuit, magnis tamen excidit ausis. (Itt fekszik Phaeton, hajtója Apol' fogatának; azzal ugyan nem birt s buka, ámde nagyot mert.) mondám neki az ő négy szu-

és ilyen források, csak hogy természetesen kisebbszerűek, egész nagy területeket borítanak be Islandban. Mintha az egész nagy sziget földréteggel bevont óriási üst lenne, a melyben a vizet a titokszerű földalatti hatalmak évezredek óta forralják.

E tünény okainak fűrkészése sok mindenfélre tudományos elmélet és találgatások létre jötének szolgált alapul. A többek között Bunsen tanár közvetlenül magyarázza meg e tünény okát: A forrás csövében levő viznek magasabb hőmérséke van, mint a fölötte állónak. Minthogy pedig a meleg a testeket s így a vizet is kiterjeszti, könnyebbé teszi, e könnyebb viz fölfelé törekszik, épen mint a fazékban, mikor az alatt és így a tűzhöz közelebb levő viz forrni kezd. S a mint a fölfelé törekvő viz a felső, nehezebb vízrétegtől mind kevesebb és kevesebb nyomást szenved, lassanként gőzzé változik át, mely aztán a hőgőz levegőre a levegőbe röpti. E hőforrások tehát némileg hatalmas gőzágyúknak tekinthetők, melyek golyók helyett vízzel vannak megtöltve.

Nem csupán Islandból, hanem a világ minden részéből számtalan sok látogató tanyázik nyáron át e források közelében. Mint valami északi beduinok sátrakat ütnek ott és gyönyörködnek a nagy-szerű látványban; tüzelő szerről nem kell gondoskodniok, mert a pompás forró viz ott van előltők a abban pár perc alatt mindent jól megfűzhetnek.

Husz évvel ezelőtt a Geiser közelében levő egyik iszapforrásra egy ló esett, a melynek soha még a csontját sem látták többé! Island északi részében szintén egy ökor esett az egyik hő forrásba, melyet az pompásan megfőzve kidobott magából.

Sámi Lajos.

Kazincezy Ferencz fogsági naplója.

(Folytatás.)

Szulyovszkynek egy különössége van, az, hogy nem lehet bolond nélkül. Az igen nagy elméjű embert ez a különösség gyanuba hozhatná, hogy ő lélekben szegény, de a természetben sok megmagyarázhatatlanságot lelni, s ez bizonyosan ilyen; alább sok példát hozok föl rá. Ilyen gyengesége volt a nagy embernek az is, melyet itt fogok elbeszélnei. Az neki oly örömet ada, hogy még most is beszélgeti s örülve.

Hörde jobb kézre, Szulyovszky bal kézre, én a kocsis mellett, a Commandirt benn a szekérben háttal a lovagnak, ülénk, s közel Salzburchoz a mezei munkát üző nép szaladt látni, kik mennék ott katonával. Szulyovszky még akkor bajuszt horda. — Adja csak kezembe zászlótartó ur a port-dépées kardját, mondá Szulyovszky, a mint a nép összefut; terdei közt tartá a kardot, felém mutatoga ujjával, s így a nép engem Spionformának néze. Kevésben mult, hogy meg nem következtek, mert már kapdoszták a követ rám. Én azt nevetém, hogy Szulyovszky ezen nevetete.

Jókor beérék Neuhausba, Salzburchon tul Linz felé. Egy gazdag molnárhoz szállitanak. Generalis Fiorella hozzánk jöve, megkérni, hogy vele menjünk sétálni. A táj egyike a legszebbeknek, melyeket valaha láttam, s a megszólítás kivált nekem vala igen kedves.

Fiorella, Chipault, a hét magyar, s egyike a tiszteknek együtt menék; én egy kert ajtaját megsejtém, s nyitva. Bemenék; a hol a tartomány nagyobb részét köszirtes hegyek foglalják el, nem lehet kertenek sok földet szánni, ez kicsiny volt, de tömve külföldi fákkal, termékekkel. A lirióndron, tulipifera vastag mint a derekam. Egy kerti házban kőmivesi *) hieroglypheket láték meg; s megszólítám a kertész, el nem hallgatván, s büszkeségből, hogy én magyar vagyok. — Uram, mondám, nekem gyanum támad, hogy itt lozsikát tartottak a kőmivesek. — Honnan az a gyanu? az ur azt hallotta valakitől? — Nem hallottam. — Látván, hogy a dolog nem idegen nekem, elbeszélé, hogy gróf Lodron, svédziai követünk, e kertek kőmivesi öszvegylésnek alkotta, és hogy itt Colloredo érsek a nagy mester. Egy atyafi sirja lehet, melyet egy Agricola névvel súlyedező kő jegyez. Kevés esztendők mulva Debreczenben ebédlek egy római születésű ausztriai tiszttel, s attól hallám, hogy a kertnek minden vastag fát feltűzelék, még a lirióndron is, és hogy azt a barbarusságot ök tették. Én inkább a falu házfedeleiket égettem volna meg.

*) Értsd: szabadkőmivesi.

Köszöl.

dében élnek egymással; rablás és gyilkolás oly gyakoriak nálók, hogy alig tartják bűnek; akár-hány van köztök, a ki már tíz vagy több gyilkosságot is követett el. Jibiani faluban, melyet utazóink a vidéken való kirándulásaik központjává akartak tenni, a lakosok oly szemtelnek és tola-kodók, hogy kénytelenek voltak gyorsan odahagyni e helyet. Erővel kellett utat nyitniok a talakodók közt s a kirablástól és erőszaktól csak az mentette meg őket, hogy revolverekkel voltak fölfegyverkezve, melyek ismeretlen hatalmára a kaukázusbeli barbarok a titokszerű félelem egy nemével tekintenek. De az angolok a megfélemlítésen túl nem mentek s tényleges harcra nem ereszkedtek a barbarokkal.

Kétségkívül magának a tartománynak természetére nagy befolyással volt lakói vad lelkel-tének kifejlésére. Egy 8 mérföld hosszú és 3 mérföld széles nagy katlan az, minden oldalról jégfolyamfötte meghyattakkal zárva el a világtól s kívülről csak egy szűk s néha járhatlan hegy-nyíláson vagy magas hegyi utakon keresztül közelíthető meg. Az orosz kormány, miután e völgybe vitte fegyvereit, egy ideig erőszakkal próbálta a népet leigázni és békésé tenni. E czébből katonacsapatokat hagyott területükön, de lassanként visszavonta azokat, s így a suaneti-ek meghagyattak függetlenségük élvezetében, a rab-lás és gyilkolásnak kedvök szerint való gyakor-lásában. De mégis állomásozott egy tíz kozákból álló csapat Pariban, e völgy legnagyobb falvai egyikében. Ez az összes katonai erő, melyet az oroszok a vidéken tartanak, s ez volt az egyedüli jele az orosz fősőségnek, melylyel utazóink Kaz-bek elhagyása óta találkoztak.

Parit elhagyva, még egyszer keresztül mentek a fő hegylánczon, ez alkalommal már egy ismert átjáráson, melyet a szomszéd völgyek lakói is használnak, és a melyen keresztül szarvasmarhát is lehet hajtani, a mint erről utazóink egy csoport suaneti paraszttal való találkozásukkor értesültek, a kik ez átjáráson tul szarvasmarhát „szerezni“ voltak, már mentek hazafelé azzal a tizenegy tehénnel, melyet a felső bakán-i tatároktól loptak. Ezen tatárok, kik mohamedánok és a cser-kesz törzs egy ágát képezik, minden tekintetben föltötte állanak a hegység déli részén lakó tör-zseknek; és utazóink Uruspieh-ben, a melyet elbruzi utjok főhadiszállásul tüztek ki, vendég-szerető fogadtatást, kényelmes szállást találtak, az európai civilizáció némi csekély nyomaival. „Uruspieh csak két napi járóföldre esik Pjütigorsk és Kislovodsk orosz fűrdőktől, orosz utazók és katonatisztek gyakran fölkeresik, sőt egy vándor fényképész is látható volt ott sötét-kamarájával.“ A benszültöt, „fejedelmek,“ a mint a falu előkelői nevezték, elég értelmes emberek voltak; ismerték a krimi háboru eseményeit, s mindenképen ki-mutatták, hogy az angolok nekik kedves emberek. Egyikök előbb szolgált az orosz hadseregben, folyékonyan beszélt oroszul, s elég ismerete volt a többi nyugoti országokról, annyira, hogy tudta, hogy az „ngolok kizárólag beefsteak-kei és port-terrel (sör) élnek s kérte az engedelmet, hogy nem képes öket nemzeti ételökkel és italukkal megvendégelni.

A mi mindenezeknél többet ért, a tatárok me-legen érdeklődtek utazóink vállalata iránt, s ellát-ták őket az Elbruz megmászásához szükséges minden segédesszökkel. Ez az ut már nem sok nehézséggel járt ily tapasztalt hegymászóknak, bár sokat szenvedtek a nagy hidegség miatt, mely-et az erős szél még inkább fokozott. A kilátást a tetőről nagyobb szerűnek találták annál, a mit a Mont-Blanc nyujt. De ámbár e hegy, valamint alpesi vetélytársa, könnyebben megmászható, mint e hegyláncz több alsóbb csúcsai; mégsem lehet csodálkozni, hogy az előbbi kisérletek egyike sem sikerült. Tekintetbe kell venni, hogy az előbbi vizsgálódók nemcsak hogy járatlanok voltak az alpesi munkában s szokatlanok a jégfolyókhoz, hanem jégvágó baltákkal és kőtelekkel sem voltak ellátva, melyeknek fontossága nagyon kiütnt a jelen alkalommal is; mert utazóink egyike egy rejtett jégrepedésbe (crevasse) zuhant volna alá, ha a kötéllel biztosan át nem lett volna kötve, s a többiekhez csatolva.

Minthogy Uruspieh valószínűleg nem sokára kaukazi Chamouni-vá *) növi ki magát: örömmel vehetjük tudomásul, hogy az odavaló tatár vezetők, kik utasainkat kísérték, s kiknek ketteje a csúcra is felment, — jó hegymászóknak és derék

*) Számos és jó vendéglőkkel ellátott falu a Mont-Blanc tövében, a mont-blanci kirándulások központja s a vezetők tartózkodási helye.

gyaloglóknak mutatták magukat, mint a kik magukban hordják angoljaink kifejezése szerint a legderekabb vezetők, nyers anyagát. Az ő részvételük a siker dicsőségében, csak növelte a falubeliek elragadtatását; és az Elbruz első megmászását bizonyára sokáig megemlegetik Uruspieh tátrajai.

Az utazók ezzel elvégezték utazásuk három főtagját: a Kazbek és Elbruz megmászását és a kettő közti hegyi ut megmászását. Uruspiehből aztán Pjätigorskba, egy orosz fürdőbe, szálltak le, mely a civilizált világ sajtáságos oázisát képezi déli Oroszország unalmas síkjai és a Kaukázus vadonjai között. Azon ellentét, mely a nagy fűnyűz, és a civilizált világ legegyszerűbb kényelmi cikkeinek hiánya közt van, nagyon jellemzi Oroszországot, de különösen föltűnő a kaukázai provinciáknak; a nagyon meglepte utazóinkat, midőn a hegyek vadonjaiból egyszerre egy oly helyre jutottak, hol egy európai fürdő minden kényelme föltalálható. Pjätigorskban palotászerű vendéglőt találtak, disz egyenruhás orosz tisztet, a legújabb francia divat szerint öltözött nőket, uracokat patentbőr cipőikben bolyongva a park sétányain s hallgatva a katonazene hangjait.

Utóirónk összevetvén a kaukázai és alpesi vidék szépségeit, ingadozás nélkül amannak adja az elsőséget. De hogyha az alpesi csúcsok és jégfolyók nem mérhetőnek a kaukázaiakkal, még inkább elmondható ez az őket borító erdősegről. Mingrelia erdejeinek gazdagságáról és változatos pompájáról minden utazó elragadtatással beszél. Nagy részüket még nem érinté favágó baltája, s különös előnyük az, hogy itt bizonyos fák sokkal nagyobb magasságban is előfordulnak, mint az Alpokban s néhol csaknem a hóvonal fölé emelkednek. „Az alpesi róssa eltűpül az azalék és rhododendronok mellett, s melyhez hasonló növénynek, a nincsen hasonlókat a kaukázai tigrisliomok és rózsagegynek pompáját.”

Allatokban is bővülködik a Kaukázus. Medve igen sok van az erdőkben, zerge a magas hegyeken, s a vadkecske, mely már majdnem kipusztult az Alpokban, éppen nem ritka Kaukázuson. Sőt óriás bölényeket is találai az Elbruztól nyugotra eső erdők- és völgyekben. Fácánok is nagy bőségben vannak azon folyó partjain, melytől éppen nevéket vették, ugyint a Phasis partjain, melynek mai neve Rion.

Csak ezen gyönyörű vidékek lakosairól még néhány szót. A világban talán sehol sincs oly különböző és sokféle törzs, mint a Kaukázusban. Az utazó nagy érdeklődéssel szemlélheti a minden lépten-nyomon előbukkanó új népségeket, s alkalma van tanulmányozni oly törzseket, melyeknek eredetét és rokonságát még homály fűdi. Utazóink néprajzi dolgok pontosabban vizsgálataiban nem bocsátokt; de annyi világos lett előttük, hogy a hegység északi részén lakó mohammedán törzsek, a kábaradi tatárok, sokkal fölötté állanak déli szomszédjaiknak, a mingreliai és georgiai ugynevezett keresztényeknek. De a kereszténység e népek között sohasem is vert mély gyökereket. Különösen az osset-ek sok tekintetben megtartották ősi pogányágukat, bevonva azt a névleges keresztény némi mázálva. A suaneti-ek vadságáról már fönebb szóltunk.

Ime ezek a kaukázusi első sikeres kirándulás eredményei. Bár nem remélhetjük, hogy a mi Kárpát-egyletünk tagjai az alpesi klub tagjaival versenyre kelhessenek a Kaukázus vadonjainak tovább kutatásában, de annyit megvárhatunk tőlök, hogy a kifáradhatatlan angolok példájából is lelkesedést merítve, sokat fognak tenni saját havasaink érdekes részleteinek pontos kikutatására.

Komáromy Lajos.

Új rendszerű rétöntözés.

Eduard John Coleman Angliában Slough város közelében a rétöntözésnek igen czélszerű új módját találta föl, melylyel a mult nyáron Stoke-Park nevű birtokán többek jelenlétében kísérletet is tett. Az új öntözési rendszer hasznai főleg abban állnak, hogy a legelőt rendkívül termé-

kenységűvé teszi s azonkívül a takarmány fogyasztásban is czélszerűbb és gazdaságosabb rendszert hozhat meg. Coleman mintegy 40 holdnyi területet szakított ki terjedelmes birtokából a kísérlet czéljára és az új öntözést mesterséges záporok segítségével eszközölte, melyeknek előállítását Brown Iszák találta föl Edinburgban. Egy 12 lóerjű gőzgép Tangye-rendszerű szivattyú segítségével a parkban levő tóból vizet szivott föl s az egész területet „mesterséges eső” záporával öntözték meg, mely az egymástól 16 yardnyira lerakott öntöző csövekből apró lyukakon át lövellt szét.

A gép 60—70 fontnyi nyomással — egy négy-szög hüvelyknyi területre — mintegy másfél hold területet képes 15 percz alatt 10 tonna (200 mázsa) vízzel megöntözni. Így aztán területről területre menve, az öntözést addig lehet folytatni, míg az egész kellően meg lesz öntözve. Nyáron az öntözést legczélszerűbb éjjel végezni, hogy a fűnövés a nappali hőségben való öntözésnek minden rossz következményétől megkímélhető legyen. Ez új rendszert Coleman eddig a szénatermelés előmozdítására használta, de igen jól alkalmazható az legelőhelyek javítására is.

Rajzunk a működésben levő öntöző-készüléket tünteti föl összekötöttségben azzal a másik találmánnyal, melylyel a juhok olcsó legeltetése is eszközölhető. A juhokat két mozgatható kerítés közé rekesztik, melyek a réten keresztül vannak elhelyezve, úgy hogy a juhok kidughatják fejüket a fonott kerítés nyílásán s az előttük levő fűvet

Új rendszerű rétöntözés.

apránként legelhetik. E mozgatható kerítés naponként négyezer vizik más-más helyre, mindannyiszor egy-egy hold területet fognak legeltetni alá; ekkor a juhok mögött maradt területet ismét megöntözték s a fü azonnal nőni kezd. A kik elegendési rendszert, mint nagyon kitűnő találmányt, védelmek alá vették, azt állítják, hogy ily módon bizonyos számú juhokat éppen tízszerre kevesebb legelőn lehet kővére hizlálni, mint a mennyi ezelőtt szükséges volt.

Egyveleg.

„(A méh királynék harca.) Munn ezredes a kenti természettudományi társulat gyűlésén 24 fiatal anyaméhet mutatott be, annak bizonyítására, hogy az anyaméhek nem mérések, a miről nem is lehetett többé kétség, miután mind a bemutatott, mind a vendégek többször kezökbe fogták s egyikük sem csipet, nem azért mintha kedvük nem lett volna hozzá, mivel többről látható volt, hogy fullánkjakat kilökték, hanem azért, mivel nem voltak képesek a bőrnél áthatolni. Munn ezredes aztán az anya és munkás méhek fullánk-szerkezetének összehasonlítására tért át. A munkások fullánkja egyenes, igen hegyes és 8—10 fűszaggal van ellátva, míg ellenben a királynőé görbe, tompább, és csak kevés fűszaggal van ellátva. Ezt tudja azonban, azon kérdés áll előttünk, hogy miként bírja tehát a királyné vetélytársát megölni. E kérdést Munn ezredes által dönté el,

hogy azonnal a társulat szemellettára harcra bocsátott egymással két királynőt. E harc alatt egyfelől rágnóyaikkal igyekeztek a küzdők egymást harcoképtelenné tenni, másfelől görbe fullánk-jokat egymás lélegző csöveibe döfvén, ezen át mérget bocsátott az e tekintetben előbb győztes az ellenfél testébe, a mi halálosnak bizonyult be.

„(A szabadkőműveliség Magyarországon.) Ép most jelent meg egy könyv, mely a szabadkőműveliségről szól, s ebből vesszük át a következő adatokat. A skót ritusú Nagy-Oriens páholy alá Magyarországon a következő páholyok tartoznak:

Budapestben a „Korvin Mátyás”, „Humboldt”, „Zur Arbeit”, „Könyves Kálmán”, „Összetartás”, „Grossmuth”, „Hungaria”, „Versecsen”, „Egalitás”, „Oravicán”, „Cosmos”, „Érskeljvárt”, „Concordia”, „Aradon”, „Fraternitas”, „Beregszászon”, „Világosság”, „Kassán”, „Haladás”, „Szalmár”, „Romény”, „Ungvárt”, „Egyenlőség”, „B-Csabán”, „Béke”, „Fehértemplon”, „Zur Fels der Wahrheit”, „Szamosújvárt”, „Phoenix”. — A symbolikus háromfokú nagy páholy alá tartoznak a következők: „Budapestben”, „Sz. István”, „Alte Getreue”, „Haladás”, „Einigkeit im Vaterlande”, „Galilei”, „Aradon”, „Széchenyi”, „Beján”, „Honzseretet”, „Ujradon”, „Petőfi”, „Lippán”, „Concordia”, „Temesvárt”, „Zur drei weissen Lilien”, „Szegezen”, „Árpád”, „Győrött”, „Kisfaludy Károly és Kisfaludy Sándor”, „Pozsonyban”, „Zur Wahrheit”, és „Zur Verchswiegenheit”, „Oravicán”, „Glück auf”, „Bukarestben”, „Zur Brüderlichkeit”, „Sopronban van egy német páholy, mely azonban a hamburgi nagy páholyt valjára fohatóságának. A skót páholyokban 1069 tag van, a másik nagy páholy alatt mintegy 800. A szabadkőműveliségnek jelenleg két lapja van, „Szabad kömüvesi figyelő”, mely cikkeit is hoz s havonként kétszer jelenik meg, s a „Kelet”, mely rendetlen füzetekben adatik ki. Mindkettő borítékban, tehát kézirat gyanánt küldetik szét a tagoknak.

„(Bazaine multjából.) A szerencsétlen Miksa császárnál Mexikóban tartott egy estély alkalmával szöbe került Kutzianer volt osztrák tábornok árulása, ki 1537-ben dicső multját azzal mocskolta be, hogy a vezetésére bízott hadsereget fölfoghatatlan okból és szántsánsággal kiéhezette s a döntő pillanatban kimerült katonáit oly kedvezőtlen helyzetbe hozta, hogy az egész hadseregnek meg kellett magát adnia, ő maga pedig még ezelőtt csekély lovasságával odább állt. Midőn erre egy jelenvolt azt jegyzé meg, hogy az osztrák hadjáratok történetében ily árulás nem a legelső eset, Bazaine, ki addig hallgatott, hevesen fölkiáltott a szölohoz fordulva: „Az lehet, de hallotta-e ön, hogy francia marsall lett volna valaha ilyesmit, vagy csak lehetségesnek is tartja-e, hogy valaha ilyesmi francia tábornok részéről történhesék?” Vajjon fogságában visszaemlékezett-e a most itélőszék előtt álló ama kifakadására?

„(Igy tessék pipázni!) Maulesel német tanár, ki nemrég érkezett Virginiába, egy új módot talált föl, melylyel a dohányfüstöt, mint valami világító gázt lehet vezetni a házakba. A dohányt nagyon égetik el hatalmas retortákban, s az így előállított füst ösveken egy vaspléből készült tartályban gyűl össze, hol lehűtetik, hogy a legkitűnőbb havannai szivar füstjét is fölülmulja. A dohányfüst-medencéből hatalmas cső vezet a városba, s e föcsöből apró csövek nyulnak be az egyes házakba. Minden házban, hol dohány fogyasztatik, felette finom szerkezetű dohányfüst-mérőt alkalmaznak, (mint a gázvezetéké), mely nagy pontossággal mutatja az elfogyasztott dohányfüst mennyiségét. Innen ösvek vezetnek a ház minden szobájába s a ösvekek hajlékony s borostyánkőből álló szárák állnak összekötöttségben s a kényelmes dohányzóknak csupán egy csinos eszüt csavart kell megfordítani, hogy azonnal leg-hűvösebb, legpompásabb illatozó füst toluljon szájába. Az utcán dohányzók részére a professor ur övvel hordozható tömlőt gondolt ki, mely midőn füsttel megtöltött, a derékhoz szorították, hatalmasan emelva a termet dicsőségét. Ebből a hajlékony és borostyán szipkával ellátott szár nyulik ki, mely oly kis helyet foglal el, hogy báran a mellényzsebbe is betehető.

Melléklet a Vasárnapi Ujság 42-ik számához 1873. okt. 19.

T Á R H Á Z.

Irodalom és művészet.

— (Jókai legújabb munkájából.) „A jövő század regénye”-ből megjelent az első rész, melynek czime „Az örök harc”. Ez öt kötet. „Az örök béke” című második résztől külön álló egész gyanánt élvezhető s benne Jókai phantasiája, mely a különös és szertelenben eddig is gyönyört találta, a huszadik század életét varázsolja elé — csak játsza ugyan, de mégsem egészen játékból. A minden tekintetben megromlott s a bukás legszörnyesebb szélére jutott, huszadik századbeli Magyarország óriási küzdelmeinek és a tudomány hatalma által előidézett csodás menekvésnek rajza a jelen századra hatni akaró vonatkozásokat rejt magában. E nagy regény, ha nem lesz is legbecesebb, minden esetre már eddig is leg-sajátosabb alkotása Jókainak, s az a roppant változatos, de nem létező világ, mely benne előfordul, Jókai képzeletének tarkabarkaságokban is oly gazdag tárházat mutatja, melyhez alig fogható egyéb, mint a kelet légben járó tündérmeséinek birodalma. A „Athenaeum” kiadásában jelent meg s ára 5 frt.

— („A népnevelésügy a bécsi nemzetközi kiállításán 1873-ban;”) tekintettel hazánk, különös tekintettel a főváros tanügyi viszonyaira; cz. mű jelent meg Aigner Lajos bizományában. Irta Svetviser Lajos budapesti tanító, ki a tervvárosi első tankerület iskolaszéke által volt felküldve, s igen eleven és nagy szorgalommal összeállított jelentést tesz ebben a kiállításban megfigyelt tanügyi adatok felől. Az érdekes füzetet a „Képes Kiállítási Lapok” 12. száma, melyet lapunk mai száma mellett vesznek olvasóink, részletesben ismerteti.

— („A szabadkőműveliség története.”) Ily című könyv jelent meg Aigner Lajos bizományában. Hollós Lászlótól, ki a magyar Nagy-Oriens páholy titkára. A könyv általánosságban ismertvén a szabadkőműveliséget, áttér a részletes ismertetésekre is, s bővebben szól a magyarországi szabadkőműveliség fejlődéséről. Ára 1 frt.

— (Aigner Lajos új tankönyvi kiadásairól.) A következők küldettek be szerkesztőségünkhez: Steiner Zsigmond „Latin szókönyv etimológikus csoportokban” című műve, mely a tanárképzési gymnáziumra van szánva, de más gymnáziumban is használható. Ára 80 kr. — A középtanodák számára való Torkos László „Magyar nyelvtana”, 3-ik kiadás. Ára 80 kr. — A népiszkolák számára: Szente József „Terményrajz”-a (ára 40 kr.). — Dr. Emerich Géza „Számítási példatára”, a népiszkolák 4., 5. és 6-ik osztálybeli növendékek számára (30 kr.). — Paul Ferenc, a kolozsvári képezde igazgatója egy „Zene órák”-át adott ki (ára 60 kr.), melyben a hangjegyrítást és olvasást ismerteti kezdők s különösen magántanulók számára. — Kakujai Károly kis műve „Der ungarische Sprachunterricht in den Volksschulen Ungarns mit deutscher Unterrichtsprache.” A tankönyv ára 30 kr., a kézikönyv 60 kr. — Ugyancsak Aigner-nél 4 kis füzet költői szemelvény jött ki népiszkolák és magántanodák használatára Hoffmann Mór-tól „Kis tant”-cím alatt. Az első füzetnek, a két első osztály számára — ára 20 kr. A második s harmadiké 30—30 kr. A negyediké, a 6-ik osztály számára 40 kr.

— (A naptárak) száma a héten ismét hárommal szaporodott. Aigner kiadásában „Alkotmányos naptár” jelent meg 1874-re képekkel, magyarul, német és tót kiadásban. Ára mindeniknek 40—40 kr.

— (Megjelent:) „Képes regényvár”, kiadják füzetekben a Deutsch-testvérek. Az első füzet „A budapesti rejtelmek” című 8 kötetes terjedelmű regény közzétételét kezdi meg Szentesi Rudolftól. Havonként három füzet jelenik meg, s egy füzet ára 15 kr. „Szolgálati szabályzat a katonaság részére”, gyakorlati és szolgálati tapasztalat után írta Benze Mihály. Ára 60 kr. Kiadja Zilahy Sámuel Budapest. — „Kis songora”, magyar dalok kis gyermekek számára, írta Horváth Bécsi. M. Szigetén jelent meg. — „As Obernauer-féle számoló műszer leírása és kezelése”, írta Obernauer Antal, a budapesti műegyetem tanársegédje. Ára 30 kr.

— (Uj lap.) November elejétől új politikai napilap indul meg „Hunnia”-cím alatt. Szerkesztője Áldor Imre, tulajdonosa pedig b. Baldácsi Antal képviselő lesz.

— („Félegyháza”) címmel Félegyházán vegyes tartalmu hetilap indul meg. Szerkesztő: ifj. Ulrich János; ára egész évre 4 frt.

Közintézetek, egyletek.

— (Magyar tud. akadémia.) Az okt. 13-án tartott ülésben két értekezést hallottunk, egyiket Matlekovics Sándortól, ki székfoglaló beszédet mondott, másikat Lubrich Ágostól. Matlekovics fölolvassa éppen idősebb volt, a részvénytársulati ügyről szólólván törvényhozási szempontból. Hogy a szédelgések ellen az eddigi intézkedések nem valának képesek biztosítani a társadalmat, tudjuk mindnyájan. Most általánosan uralkodik az óhaj mindenfelé, hogy a részvénytársulatok korlátok közé szorítandók, de törvényhozás után nem lehet elejét venni a szédelgéseknek, mert száz meg száz módon is ki lehet játszani törvényt és rendszabályt. A törvényhozás csak egy ér célt, ha a szabadság és igazság elveit egész következetességgel alkalmazza. A főfeladat alakszerűségek fölállítására, oly irányban, hogy minden érdekelt előtt nyilvánosságban álljanak az ügyek s kellő ellenőrzés gyakoroltassék. Ugy az alakulás, mint a működés és megszűnés fontos mozzanatainál érvényesíteni kell a nyilvánosság és felelősség elvét. Az alapítók neve, állása, az alapító nagysága közöltessék minden részvényessel. Nehogy az előbb maguknál tartott részvényeken drágán tudhassanak: az első aláírók köteleztessenek a részvények 40—50%-nyi biztosítására még akkor is, ha azt eladták. Minden okmány a hatóságnál teendő le, hogy azt minden érdekelt fél megtekinthesse. Az alapszabályokon túljáró minden lépésért az igazgatóság, illetőleg a választmány legyen felelős. Az évenkénti mérleg szinte a hatóságnál tétessék le nyilvántartás végett. Miután a társulat érdekelvel nem volna mindig megegyező, ha egyes — talán vetélytársként szereplő — tagja minden ügyét ismerné: gyanu esetén bizalmi férfiak vizsgálják meg a mérleg állását s nyugtassák meg személyes felelősségükre a kétélfeloldot. Használó személyes felelősség terhelje a számvizsgáló bizottságot. — Lubrich Ágost fölolvassátának czime ez volt: „A soloni nevelés hanyatlása”, melyben van sok idézés régi görög iratokból, de annál kevesebb nevelésügyi adat. Először Egyiptomról szól, aztán áttér Hellászba, hol az ó-kori népek közt kivivatott az érdem a nevelésben bölcséleti alapra való fektetésért. Solon nevelési elveit, polgárt és embert neveltek s az alap-esszéma a testi és lelki szépség és jószág volt együttvéve. A forduló pontot a sokrati iskolák képezi, melyből sophisták kerültek ki; a félrevezetett ifjúság közképek után kapkodott, s elvesztette az élet real-alapját. E szomorú viszonyok nagyon könnyen megmagyarázzák Aristophanes gunyolódásait.

— (A természettudományi társulat) e hó 15-én tartott ülésében b. Eötvös Loránd ily című értekezést olvasott föl: „Az égi testek látszólagos alakjáról.” Egy harmadéves bölcsész-ifjú, Frölich Izidor műve, s azt fejtegeti, hogy a légkör sűrűsége, vagy ritkasága által okozott sugártörések folytán történik, hogy az égi testeket majd közelebb, majd távolabb levőknek látjuk. Er értekezés után az abban elmondottak kiegészítésére még König Gyula és Szily Kálmán tettek érdekes megjegyzéseket. A második fölolvassát König Gyula tartotta „A személyes észleleti hibák vizsgálatáról.” Az értekezés főkérdése az volt: vajjon a lélektan besorozható-e az abstract tudományok közé. Ha a lélektani tapasztalatok tárgyai tisztán szemleiek, azaz: téren és időn kívül levők, akkor psychológiának és természettudománynak egymással semmi köze. De éppen ez áthidalhatlannak tartott ürt igyekszik az újabb tudományok vizsgálódás elonyesztetni azáltal, hogy lélektani mozzanatok idői megmérés körébe von.

— (Az országos iparegyesület) igazgatójává egyhanglag Mudrony Soma, az egyesület vezértitkára, választott meg.

Egyház és iskola.

— (Az országos tanszermuseum) létesítése már el van határozva, s Gőnczy Pál közoktatásügyi miniszteri tanácsos nyilatkozatra szólítja föl azokat, kik a bécsi tárlat magyar közoktatási osztályában tárgyakat állítottak ki, hogy elvitetik-e tárgyikat, vagy az orsz. tanszer-museumnak ajándékozzák; e hó 20-dikáig kéri a nyilatkozást, mely Liber József szakfelügyelőhöz (Bécsbe) intézendő.

— (Tudorvá avatás.) Greguss Ágost és Hunfalvy János okt. 10-én avattattak két tudorokká az egyetemi tanács jelenlétében a pesti egyetem kisebb díszteremben.

— (A kolozsvári egyetem) új tanéve okt. 12-én, az alapító törvényczikk szentesítési napjának évfordulóján nyitott meg. A megnyitási ünnepélyen Berde Aron, a volt rektor, számoló beszédjének fölolvassátja után, dr. Schulek Vilmos, az új rektor, lépett a szószékre, avatottan fejtegetvén az egyetem hívasát. Végül dr. Török Aurel, orvoskari dekan, tartott előadást az élet keletkezésének mi voltáról. Az ünnepély végén az egyetem megnyitottak nyilváníttattott.

— (A József műegyetem) okt. 15-én volt az ünnepélyes megnyitás, mely alkalommal a volt rektor Conlechner s az új rektor Nendvich tartottak beszédet. A fővárosunkban levő műegyetemi hallgatók nagy számmal voltak jelen az ünnepélyen.

— (A budai zene-akadémia) alatt álló zeneiskola javára Karácsonyi Guidó gr. 250 frt és Sina Simon b. 100 frtot ajándékoztak, ezáltal az egyetemi alapító tagjainak sorába léptek. Ezenkívül ez iskola emelésére Pest fővárosa 100 frtot ajándékozott.

Mi ujság?

— (Mikor a nyár ósre marad,) már az is elég kalamitás, de mikor plane tére prolongálja magát! Olyan meglegünk van, majdnem mint kánikulában, a ki kitalálta váltani téli kabátját a zálogházból, azóta elég alkalma lehetett megbánni mindennap. S nem elég, hogy olyan hőség uralkodik, hogy akár újra fölállítsák az elhordott uszodákat; még a tüz is annyira befűt Magyarországi fővárosának, hogy a nagy deszkagyár égése óta nem volt még ilyen melege. A Hagenmacher-féle gőzmalom kigyuladt, melynél csak egy nagyobb gőzmalom van a fővárosban. Ejjel után történt a gyulás s egyszerre oly világozást terjesztett maga körül, hogy még a távolibb városrészekben is csaknem olvadni lehetett. Nemcsak egy milliót meghaladó kár lett az égés szomorú következtése, hanem még azonfölül nem tudni hány ember-élet is, kiknek már nem volt menekülésre erejük s szédülve hanyatlottak bele a lángtengerbe. Még most is eleven a zsarat abban a roppant halomban, a hová az égő anyag összehuht, s a honnan még ma sem bírták a belesett szerencsétlen emberek hullait előszedni. — A másik hősegokozta más-nemü baleset, a mely nem kevés döbentette meg e héten azokat, a kik közvetlenül értesültek róla, a nemzeti színház szerdai előadásán történt. A színház zsufozásig tömve volt, mert a közönség látni akarta a shakespearei tragédiák kedvenc személyesítőjét, a szerelmes hőskő színművészt, kit súlyos betegség hosszú másfél évig tartott vissza a színház deszkáitól, s most volt először föllépő Hamletben. Lendvait a függöny fölgördültekor már falregett tapshivarral fogadták s koszorúkkal özőnlökték el a vizionlátás örömeire. Az előadás igen szépen folyt, Lendvai minden jelenetben megcáfoltai látszott, hogy valaha beteg volt, — egyszerre az ötödik fölvonás közepén leeresztik a függönyt s jelentik, hogy az előadást Lendvai hirtelen roszulléte miatt folytatni nem lehet. Nagy volt a rémület, mindenki komoly szerencsétlenséget gyanított, — de hállitottnak, nem volt nagyobb baj, minthogy a retentő hősegben a másfél év óta nem játszott művész ellankadt; — ha újra megszokja, ilyesminek ismétlődésétől nem kellend tartani.

— (Építkezések Budapestén.) A nagymérvű építkezések, melyek az utóbbi időkben folytak a fővárosban, a pénzállóság és egyéb rosz viszonyok miatt sok helyen megakadtak. Elégé föltüntet

— (Építkezések Budapestén.) A nagymérvű építkezések, melyek az utóbbi időkben folytak a fővárosban, a pénzállóság és egyéb rosz viszonyok miatt sok helyen megakadtak. Elégé föltüntet

— (Építkezések Budapestén.) A nagymérvű építkezések, melyek az utóbbi időkben folytak a fővárosban, a pénzállóság és egyéb rosz viszonyok miatt sok helyen megakadtak. Elégé föltüntet

Buda-Pest, október 26-án 1873.

Előfizetési feltételek: a Vasárnapi Ujság és Politikai Ujdonságok együtt: Egész évre 12 ft. — Félévre 6 ft.

Csupán a Vasárnapi Ujság: Egész évre 8 ft. Félévre 4 ft. — Csupán a Politikai Ujdonságok: Egész évre 6 ft. — Félévre 3 ft.

Hirdetési díjak, a Vasárnapi Ujság és Politikai Ujdonságokaként: Egy négyszer hasábsottos petti sor, vagy annak helye, egyszeri igitánál 10 krajczárba; háromszori vagy többszori igitánál 7 krajczárba számítatik. — Kiadó-hivatalunk számára hirdetményeket elfogad Bécsben: Oppelik Alajos, Wollzeile Nr. 22. és Haasenstejn és Vogler, Wallfischgasse Nr. 10. — Bélyegdíj, külön minden igitás után 30 kr.

ezt például amaz adat, hogy Pest homokbányáért, melyért eddig 18,700 frtnyi évi bérletet fizettek, most csak 5910 frtot kínálnak. Az óriás sugárton is lassan folyt egész évben az építkezés, s az előre kiszabott munkának alig harmadát teljesítették. A belső körúton vagy 150 ölet végeztek el, csak a Károly-kaszárnya alsó részei, a helyett, hogy — mint tervezve volt — a muzoum elkészültek volna. A Dunaszabályozás hasonlóan csöndesen folyt, sőt a partépítés egész nyáron szünetelt, s csak most kezdtek hozzá fogyatékos erővel. A magán építkezések száma is egyszerre leolvadt. Pedig a környékbeli falvakból ezer meg ezer család talált itt keresetet, s ezek most munkanélküliség és roz termés által sújtva, aggódva néznek a közelebbi napok elé. Munkást, és pedig olcsón, legkönnyebb most kapni. Vannak esetek, hogy 60 kr-ra is lelicitálják a napzámot. Egyedül a margitszigeti hidat, amely eléggé dolgoznak, s mint mondják, a hidat előbb megnyithatják, mint tervezték. De itt próbált, sőt nagyon edzett munkások kellene (míután vizalatti hombarok sűrített levegőjében is kell dolgozni) s ezek legtöbbje francia. Ily körülmények közt a kormány a tél folytán is nagyobb mérvű munkálatok megkezdését látja szükségesnek, hogy az inség és szorultság enyhíthessék. A tervezett közmunkákat két csoportba osztotta: egyik télre jut, másik tavaszra. Amazok már november első napjain megkezdődnek. Így a nemzeti színház tulajdonát képező bérházat (a kerepesi-ut sarkán) novemberben lebontják, hogy díszes palotát emeljenek oda, mely akkép lesz építve, hogy a nemzeti színházzal ugyanegy sarokvonalat képezend, a színház új kapuzatát nyervén, impozáns homlokzattal, melynek csúspontja a sarkoknál egy díszes toronyban fog kiemelkedni. A tervet Skalnitzky építész készítette. Epen ez építkezések tövében, a régi botanikus kertben (hol a vegytani intézet van,) hozzá fognak az orvosegyetemi épületekhez az országút felől is. A nagy telek négy sarkán, pavillonszerű épületek lesznek ezek, s az öt-paciosirta-utca felől a nyár alatt megkezdtek már a munkákat. A jogtudományi egyetem kiépítését, az egyetemi könyvtár ódon-styliben készülő palotáját a télen is folytatják. Valószínűleg megkezdik az operaház földmunkálatait is. Ez azonban már a második csoportba tartozik, s építéséhez tavasszal fognak, valamint a budai királyi lak kertjének kiépítéséhez. Ennél a Dunaparttra szolgáló ház-sort (a Szechenyi és Debreczen nevű szállodák közt) egészen lerombolják a helyükbe nagyszerű bazárt emelnek, mely mögött a park terráson fog nyugodni, toronyos pavillonok által szegélyezve a bazár fölött. A közmunkatanács egyszersmind nagymérvű utcaburkolási és kövezési munkálatokhoz fog. Így a sugárutat amerikai rendszer szerint fával burkolják, a járdát pedig aszfalttal. A fürdő-utcán ugyane munkálat már megkezdődött. A főváros utcáira a terv az, hogy a belváros és Lipótváros nagyrésze aszfalttal burkoltassék, s ennek végrehajtására 3—4 év van kitűzve. Elősoroltuk itt nagyjából a folyamatban levő és tervezett közmunkákat, melyekhez sorolnunk kell még a kerepesi-ut boulevard munkálatát, mit Pest városa készített, s a télen be lesz fejezve. De meg kell még említenünk a népszínházat is, melyet a Rókus-kórház mögött, a bodzafa-és sertéskereskedő-utca egybeszögleténél, a szintén munka alatt levő körút gócpontján, a tavasszal mindenesetre megkezdendek. Az idén a következő nevezetesebb épületeket végezték be, vagy részben közel állnak a befejezéshez: vámpalota, a posta és távirtda palotája, a krisztinavárosi katonai kórház; a sugárton: négy nyári lak s egy nagy csoport lakház; az új város háza, az erzsébetteri kioszk; a magányos építkezések közül: a Haas-féle palota, az első hazai takarékpénztár palotája a „kétpisztoly” helyén, stb.

** (Vilmos német császár) bécsi fogadtatására ugyanazon ünnepélyességeket vették föl a programmba, a melyekkel az orosz császár fogadták, és Schönbrunnban ugyanazon termeket rendezték be a német császárnak, melyekben az orosz császár szállva volt. Vilmos császár híre szerint okt. 21-ig mulat Bécsben.

** (A Liszt-jubiläum.) Az ünnepélyt rendező bizottságánál eddig 1190 frt, 11 db. arany és 2 tallér gyűlt be a Lisztnek nyújtandó emlékjándékra. A bizottság egyszersmind érmetek is készített, melynek egyik felén Liszt mellképe lesz ily körirattal: „Liszt Ferencz ötvenéves művészi működésének emlékére. 1873.” A másik oldalon pedig Vörösmartyknak Liszthez írt ódájából van 6 sor. („Zengi nekünk dalt, hogy mely sirjainkban,“ stb.) Egy érem, melyet Lisztnek adnak, aranyból készül, 60 db. pedig ezüstből, a többiek bronzból. Aláírásívet is fognak kibocsátani azok számára, kik érmet akarnak birni. Az ezüst érem ára 5 frt, a bronzé 1 frt 50 kr.

** (Ipolyi Arnold) besztercebányai püspök Augsburgban egy árverésre került képtárból az ó-német festészet néhány jelesének (Zeitbloom, Scheuffelin) műveit megvásárolta, az országos képtár számára, hol e műszerető főpap ajándékai-ból már egy külön terem van berendezve, „Ipolyi-terem” czim alatt.

** (Küüntetett magyar iparosok.) Az olasz király bécsi látogatása alkalmával a kiállítás magyar osztályában több tárgyat szemelt ki megvásárlásra. Ezek közt vannak Hill Jakab pesti szíjgyártónak löszerszámai; továbbá Kirner budapesti udvari fegyvergyárostól egy pár központi tüzelő acélpisztoly, elefántesont agygyal és egy központi tüzelő löfegyver Engel-féle váltócsövekkel.

** (Nagy mennyiségű szőlő) szállítottak az idén Magyarországból külföldre, nevezetesen Német- és Oroszországba. Csupán Vác környékéről, nevezetesen Nagy-Marosról, mintegy 120,000 mázsát vittek el eddig.

** (Az állatkert igazgatósága) tudatja a vidéki közönséggel, hogy a netalán vidékiek által nyert állatok, az utolsó sorsolás napjától, azaz: f. hó 19-től számított 10 nap lefolyásáig a nyerők rendelkezésre készen tartatnak és csakis a f. hó 29-ig el nem vittem esnek vissza az állatkert birtokába. Mindhárom sorsolás eredménye nyomtatott sorsolási jegyzék által fog a t. vidéki közönséggel közölni.

** (Jótékonyág.) Gr. Zichy György 200 frtot adott a fehérmegyei Adony cholera által sújtott szegényei segélyezésére.

† (Haláloságok.) E hó 16-dikán ismét fekete lobogót tűztek ki az Akadémia palotájára. Riedl Seende halt meg, akadémiai tag, s az egyetemen az őszehasonlító nyelvészet tanára. Riedl 1831-ben Besztercebányán született, s mint gymnáziumi tanár kezdte pályáját, melynek egyik kiváló korszaka Prágában folyt le. Mint a szlav nyelvek ismerője az 50-es években a prágai egyetemre hivatott meg, hol a magyar nyelvet tanította s németül magyar grammatikát is írt. 1861-ben Pestre jött, hol az állami gymnáziumban lett tanár. Ez időben egymásután két lapot szerkesztett „Kritikai Lapok” és „Kalauz” czimvel. Majd az egyetem őszehasonlító nyelvészeti tanszékét nyerte el. Nyelvtudósaink egyik legképzettebbje hunyt el benne. — A kolozsvári elemi iskolák igazgatója: Raffay János kegyesrendi szerzetes meghalt 74 éves korában. Derék pap, igazi honfi, valódi emberbarát és egész odaadással működő tanár volt. A negyvenes években a pest-belvárosi elemi iskolánál működött, s a főváros jelenlegi polgárainak nagy része tőle nyerte az első oktatásokat. Kolozsvárt is 20 évig tanított s most nagy részvét közt temették el. — M.-Szigeten pár nap előtt öv. Mörice Péterné, szül. Darvas Anna asszonyt (Mörice Pál országgyűlési képviselő anyját) temették el. — Elhunytak továbbá: Kassay József ügyvéd Alsó-Szécénkében (Nóg-

rádm.) e hó 10-én, 84 éves korában, végelgyöngülésben; Plath János kir. tanácsos s a kassai jogi akadémia nyug. tanára, e hó 6-án Kassán, 81 éves korában, ki a kassai kórházra ezer forintot hagyott.

Nemzeti színház.

Péntek, okt. 10. „A krakói bardok.” Színmű 4 felv. Irta Rákosi Jenő.
Szombat, okt. 11. „Ördög Róbert.” Opera 5 felv. Zenéjét szerette Meyerbeer.
Vasárnap, okt. 12. „A csókos.” Népszínmű 3 felv. Irta Szilgietti.
Hétfő, okt. 13. „A fertálymágnások.” Vigjáték 4 felv. Irta Berczik Árpád.
Kedd, okt. 14. „A seullai borbély.” Vig opera 2 felv. Zenéjét szorozta Rossini. — (Hauck k. a. föllépte).
Szerda, okt. 15. „Hamlet.” Szomorujáték 5 felv. Irta Shakespeare; ford. Arany J. — (Lendvas Márton föllépte).
Csütörtök, okt. 16. „A trébádour.” Opera 4 felv. Zenéjét szerette Verdi.

Szerkesztői mondanivaló.

— R. I. „Mi erősebb a halálnál?” A költeményalakja, hangja igen jól van eltalálva s valódi hangulatot is költ. Csak az egyes tételek (12—12 soros strófaban) vannak egy kissé hosszúra nyújtva, a bennük levő eszmei tartalomhoz képest. Kivált az első szakasz annyira közhelyekből áll, hogy előljáróra mindjárt rossz szájíz csinál. A szép refrain megérdemelné, még egyszer gyökeres revisió alá venni az egész költeményt.

— Borus Vidor talán már próbálhatja szerencsét máshol is?

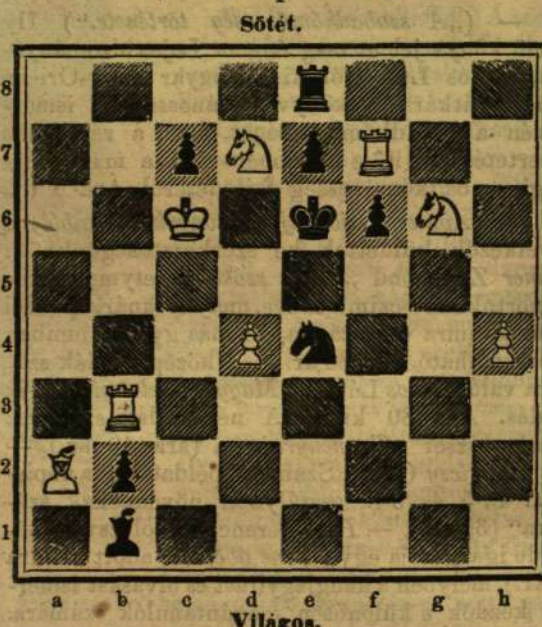
— M. Á. B. Versei valóban gyengék s közölközésről szó sem lehet.

V. Ö. Egy kevés gyakorlottságra mutatnak s kivált a Visszatérítés címében van egy pár csinosabb strófa. De kevés a tartalom, az eszme! A nélkül pedig, mint Hamlet mondá, csak „szók — szók — szók —”

— * Öszf dal. Ugy tetszik, a hang ismerős. De csak kezdete kap meg; aztán homályos lesz, s végre ellapul. Nem közölhető; de nem lehetetlen, hogy onnan még közölhető is kerüljön.

SAKKJÁTÉK.

724-ik sz. f. J. Elson-tól (Philadelphában.)

Világos indul s a negyedik lépésére mattot mond.

A 719-ik számú feladvány megfejtése.

(Lundvall C. K.-től Stockholmában.)

VII. Söt. 1. Vb1-g6 Be6-g6: (a) 2. Hg4-e5† d6-e5: 3. d4-d5 matt.

Világos. 1. Kc6-d7 2. Vg6-e6† K tetsz. szer. 3. H vagy V mattot ad.

Helyesen jelették meg: Veszprémben: Fülöp József. — Gelsen: Gleisinger Zeigmond. — Sárospatakon: Gérecz Károly. — Debreczenben: Zagya Imre. — Sziget-Csepén: Mayer Károly. — A kunhegyesi sakk-kör. — A pesti sakk-kör.

TARTALOM.

Reclus Elysée (arckép). — A küzedlemben. — A hét akol (folyt.). — A levegő viszonya a ruházathoz és a táfajhoz. — Az első fűrés (képpel). — Island hóforrásai (képpel). — Kazinczy Ferencz fogsági naplója (folyt.). — Utazás a Kaukázusban (vége). — Új rendszerű réttöntözés (képpel). — Egyleg. — Tárház: Irodalom és művészet. — Közintézetek, egyletek. — Egyház és iskola. — Mi újság? — Nemzeti színház. — Szerkesztői mondanivaló. — Sakkjáték. — Heti-naptár.

Felölés szerkesztő: Nagy Miklós (L. magyar-utca 21. sz.)

Vilmos német császár.

Európa leghatalmasabb embere kétségkívül elég érdekes alak arra, hogy időnként ismételve is bemutassuk őt olvasóinknak, kivált pedig olyan jelentőségteljes és mindenesetre örvendetes alkalommal, mint a jelenlegi, midőn e hatalmas „seregek ura” Bécs meglátogatván, félig-meddig vagy legalább csak „némileg” a mi vendégünk is volt, a menyiben az osztrák császár, ki őt székhelyén fogadta, egyszersmind a mi királyunk is, és a menyiben fogadásán, részint a tiszteletre rendezett ünnepélyek-nél magyar államférfiak is, mint ilyenek, voltak jelen, a mi egyszersmind igen érdekes körülmény a magas vendéggel szemben, ha meggondoljuk, hogy azon alkalommal, midőn évekket előbb az ősz uralkodó szintén Ausztria vendége volt, a magyar állam és magyar államférfi ilyetén szereplése még csak egy, bár igen élénk álom volt, mely hogy megvalósult, arra nézve most, a tisztelgő magyar miniszterekkel szemben, ha nem mondta is, de gondolhatta ő német felsége, hogy e valóságának ő is — „pars magna fuit”.

Példának okáért s mindenekelőtt, a derék öreg ur meglehetősen szerényen és csaknem meglepőleg csöndesen viseli magát Európa leghatalmasb uralkodójának rangjában, az őt erre főlemelő ama nagy diadalok után, melyek — legyünk bárminő véleményben azok eszközei felől, de — mindenestre jóval határozottabbak és nagyobbak, mint voltak azok, melyek Sebastopol vagy Solferino térein vívattak. A katonas aggastyánt nem szédítették meg e roppant hatalom és dicsőség, olyan szerényen, oly egyszerűen él, mint előbb, a mi szintoly

pápával váltott levele, annak szilárd méltóságjeljes hangja és határozottsága, mely követendő példányul szolgálhat többi magas kollégáinak is, és kétségkívül nem is marad el annak ebbeli jótékony hatása. Valóban jól is cselekedte ő felsége, hogy midőn bécsi utjára határozta el magát, előkeresé iratai közül és nyilvánosság elé bocsátotta e kemény hangu levelet, mert, a mi kivált közvetlen házigazdáját, Bécs városát illeti, ezzel szemben kedvezőbb ajánló-levelet ugyan nem találhatott föl, a mire a népszertü Viktor Emanuel látogatása után épen szik-ség is volt, mert a kedélyes jó bécsieknek itt épen érzékeny oldalukra talált, a kiknek politikai gondolkodásában a nemzeti érzület sokkal kisebb tényezőt képez az ultramontánuság irányában való ellenszenvnél.

Végre pedig „Ole Villem” ő felsége, mint őt kedélyesebb német alattvalóinak francia lágyságot szenvedő nyelve nevezé, jó barátunk vagy épen szövetségünk is volna, a mi aztán a legnagyobb nyomatótkot képezi ítéletünk melegén, s mint ilyen, még a főnnebbi rokonszenven tulajdonok nélkül is üdvöz lenne nálunk; mert újdonsült, vagy ha jobban tetszik, fölmelegített magyar államunknak oly mellőzhetlen szüksége van a békére, hogy még az ördöggel magával is szivesen összelelkezünk és eszokolozunk, ha az nekünk vagy husz éves békét tudna biztosítani.

[Egy szóval konstatáljuk, hogy a jó öreg német „sógor császár” látogatása nemcsak Bécsben, de Budapesten is szivesen üdvözölt, örvendetes esemény.

Életének utóbbi, világra szóló fontosságú része oly általánosan ismert, hogy élnekn tartjuk csupán a megelőző s netalán kevésbé ismert következő adatokat felsorolni. Első Vilmos császár született 1797. márczius 2-án. Jelen volt az Első Napoleon

I. VILMOS NÉMET CSÁZSÁR.

HETI NAPTÁR.																
Hónapi-és Hetinap	Katholikus és protestans naptár			Görög-orosz naptár	Israeliták naptára	Nap			Hold							
	Október			Okt. (ó)	Tisri	h	p.	ó.	p.	h.	p.	ó.	p.			
19 Vasár	E 20 Alk. Pést.	E 19 Ágnes	7 G 19 Sergius	28 Abiás	206	8	6	24	5	5	179	34	4	3	4	40
20 Hétfő	Vendel pápától	Vendel	8 Pelagia	29	207	7	6	26	5	3	189	52	5	8	4	55
21 Kedd	Orsolya szüz	Vidor	9 Jakab ap.	30 Roschod.	208	7	6	28	5	0	202	13	6	15	5	10
22 Szerd	Mér püsp.	Mér	10 Eulampius	1 Marches.	209	7	6	30	4	59	214	18	7	24	5	23
23 Csüt.	Kapizst. János	Kap. János	11 Fülöp apost.	2	210	7	6	31	4	57	236	24	8	41	5	44
24 Pént.	Ráfael főangy.	Ráfael	12 Probus	3 Abirám	211	7	6	32	4	55	238	56	9	56	6	14
25 Szom	Krizant, Gaud.	Krizant	13 Karpus	4 S. Lebe.	212	7	6	34	4	53	261	36	11	6	6	51

Hold változása. ● Ujhold 21-én 11. 3 perczkor déli 12 óra után.